

Simulacija i zbilja

Galunić, Davor

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:131:027769>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-23**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA FILOZOFIJU
SMJER JEDNOSMJERNI FILOZOFIJA
Ak. god. 2022./2023.

Davor Galunić

Simulacija i zbilja

Diplomski rad

Mentor: doc. dr. sc. Goran Sunajko

Zagreb, ožujak 2023.

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Kritika političke ekonomije znaka.....	2
3. Simbolička razmjena i smrt	13
4. O zavodjenju	18
5. Fatalne strategije	21
6. Onkraj istinitog i lažnog ili zloduh slike	23
7. Prozirnost zla	26
8. Iluzija kraja	32
9. Nemoguća razmjena	34
10. Zaključak.....	39
11. Popis literature	40

Simulacija i zbilja

Sažetak: Ovaj diplomski rad daje osvrt na zbirku tekstova najvažnijih djela Jeana Baudrillarda. U njemu će se između ostalog govoriti o simbolici znakova i ekonomskoj konotaciji istih. Također, biti će riječ o simulakru i hiperrealnom te pojmovnom zlu ekstremnih fenomena, prvenstveno transestetici, transseksualnosti i transpolitici te kakva sudbina svijeta očekuje čovjeka u njegovoj nemogućoj razmjeni.

Ključne riječi: znak, simulacija, smrt, slika, hiperrealno, razmjena

Simulation and reality

Abstract: This graduate thesis gives an overview of the collection of texts of the most important works of Jean Baudrillard. Among other things, it will talk about the symbolism of signs and their economic connotation. It will also be about the simulacrum and hyperreal and conceptual evil of extreme phenomena, primarily transaesthetics, transsexuality and transpolitics, and what fate of the world awaits man in his impossible exchange.

Key words: sign, simulation, death, image, hyperreal, exchange

1. Uvod

Baudrillard je tijekom svog djelovanja istraživao niz tema, od prirode stvarnosti i utjecaja tehnologije na naše živote do uloge simbola i znakova u suvremenoj kulturi a njegov rad ostaje vrlo utjecajan u kritičkoj teoriji.

U djelu "Kritika političke ekonomije znaka"¹, tvrdi da suvremenim društvom dominira sustav znakova i simbola koji su zamijenili tradicionalne načine ekonomske razmjene. Prema Baudrillardu, kapitalistički je sustav stvorio "semiološku tiraniju", u kojoj razmjenska vrijednost dobara i usluga nije određena njihovom uporabnom vrijednošću, već simboličkim značenjem koje imaju. To stvara svijet u kojem se značenje i vrijednost sve više odvajaju od materijalne stvarnosti, što dovodi do hiperrealnog svijeta u kojem granica između stvarnog i simuliranog postaje sve zamagljenija.

Njegove ideje o hiperrealnom i simulakrumu središnje su za njegov rad, a on tvrdi da je širenje slika i simbola u suvremenoj kulturi stvorila svijet u kojem reprezentacije i simulacije dominiraju nad samom stvarnošću. Uz svoje kritike suvremene kulture, Baudrillard je također istraživao niz drugih tema, uključujući zlo ekstremnih pojava, transseksualnost², transestetiku³ i transpolitiku. Njegov rad na transestetici na sličan je način doveo u pitanje konvencionalne ideje o ljepoti i ukusu, sugerirajući da one nisu fiksne, već podložne stalnim promjenama i redefiniranju. Baudrillardove ideje o transpolitici bile su na sličan način provokativne, sugerirajući da su tradicionalne političke strukture i ideologije postale irelevantne u hiperrealnom svijetu suvremenog društva.

Tvrdio je da tradicionalni oblici političkog otpora i aktivizma više nisu učinkoviti te da je potrebno razviti nove oblike otpora i aktivizma kako bi se osporio dominantni simbolički poredak.

---

¹Baudrillard J.: (2001.) „*Simulacija i zbilja*“, str.3.

²ibid. str. 167.

³ibid. str. 172.

2. Kritika političke ekonomije znaka

Za Baudrillarda kritika političke ekonomije znaka pokušava provesti raščlambu oblika/znaka, na isti način kao što je kritika političke ekonomije željela provesti raščlambu oblika i robe. Roba je u isto vrijeme razmjenska i uporabna vrijednost. Naporedno se nameće logička i strateška analiza između pojmova sustava razmjenske vrijednosti i uporabne vrijednosti, odnosno, oblika i robe, te oblika i predmeta. Unutar raščlambe oblik/znak, koja se odvija na dvije razine između sustava označitelj i sustava označeno ili njima pripadajućeg koda koji određuje artikulaciju vrijednosti i znaka, oblika i znaka. Baudrillard navodi kako se taj odnos uspostavlja u oba slučaja kao hijerarhijska funkcija između prevladavajuće forme i forme-alibija ili forme-satelita, koja je ujedno logička kruna i ideološko ispunjenje one prve forme.

Jednoznačno ustrojavanje vrijednosti u ekonomskom polju i polju značenja rezultira premještanjem i radikalnim različitim pojmovnim određenjem cjelokupnog procesa ideologije, koji se više ne temelji na infra ili superstrukturalnom odnosu između materijalne proizvodnje i proizvodnje znakova koji bi ih izrazio i prikrio njihove proturječnosti. Tradicionalno shvaćanje ideologije, s vlastitim umjetnim razlikovanjem pojmova ekonomije i ideologije, zahtjeva kompliciranu terminologiju i uzrokuje nemogućnost shvaćanja ideološke uloge kulture i znakova.

Ideologija neke skupine ili vladajuće klase uvijek obuhvaća velike teme, sadržaje i vrijednosti, poput morala, humanizma, nacije, obitelji, sreće i potrošnje. Alegorijska snaga tih tema neobjašnjivo djeluje na svijest ljudi u smislu njihova okupljanja. Ideologija se određuje kao uzmak kulture pred ekonomijom. Ona je isti oblik koji prožima i proizvodnju znakova kao i materijalnu proizvodnju. Drugim riječima, cijela ideologija je sadržana u odnosu razmjenske vrijednosti i uporabne vrijednosti u logici robe, kao što je sadržana u odnosu označitelj i označeno u unutarnjoj logici znaka.

Za Marxa, objektivnost materijalne proizvodnje počiva u njenoj formi a ne u materijalnosti. Takvo analitičko svođenje treba povesti u ideologiji, njezina objektivnost ne počiva na idealnosti, odnosno realističnoj metafizici sadržaja misli već u njezinoj formi. Ta kritika ideologije počiva na magijskoj misli ideologije, ne iščitava ju kao oblik nego kao sadržaj, onu nadilazeću danu vrijednost, koja bi se nadovezivala na nekoliko velikih predodžbi koje magijski obilježuju mistificirane subjektivnosti koje nazivamo sviješću. Ideologija se javlja kao odnos između projekcije svijesti i idealnosti neke ideje ili vrijednosti. Ona je cijeli proces svođenja i apstrahiranja simboličke građe u jedan oblik, premda se ta apstrakcija neposredno

nadovezuje kao vrijednost, sadržaj i kao predodžba svijesti. Zbog nepoznavanja oblika i apstrahiranja društvenog rada kojeg vrši, robu iščitavamo kao neovisnu vrijednost, odnosno transcendirajuću stvarnost. Tako građanska misao određuje kulturu kao transcendiranje sadržaja, predodžbom povezanih sa sviješću ljudi, koja teče među njima kao pozitivne vrijednosti i jednako poput fetišizirane robe pojavljuje se poput neposredne stvarne vrijednosti, stavljene u odnos sa subjektima preko potrebe i uporabne vrijednosti. Forma se neprestano zaklanja iza očevidnosti sadržaja a kod zaklanja i predočuje iza očevidnosti vrijednosti.

Forma konzumira svoju apstrakciju u materijalnosti sadržaja i reproducira se kao forma. U tome leži njezina magija, jer ujedno utječe na proizvodnju sadržaja i svijesti da bi ih se domogla. Time smješta kulturu u vrstu dvojne transcendentalnosti vrijednosti sadržaja i svijesti, te metafiziku razmjene između dva pojma. Bezuvjetna oduševljenost potrošnjom proizlazi iz prokazivanja umjetnih potreba i manipulacije potrebama, što se sastaje u istoj magijskoj misli, jer ono što je kultura za građanski pojam, to je ideologija za marksistički transcendentalnosti.

Baudrillard navodi kako je sveukupna suvremena misao opterećena pogrešnim pitanjima, beskonačnim raspravama proizašlim iz umjetnih podjela. Prvenstveno misli na razlikovanje subjekt i objekt, koje je iznijelo pojam potrebe, pogotovo u općem sustavu proizvodnje i potrošnje gdje se javio problem ponude i potražnje. Javlja se pitanje, radi li se o neovisnosti izbora ili o manipulaciji za koje pisac navodi da su lažni problemi. Također, navodi podjelu razlikovanja infra i superstruktura, koja obuhvaća neuništivo razlikovanje između materijalnosti sadržaja i idealnosti svijesti. Razlikovanje eksploatacije i alijenacije postavlja taj lažni problem na razinu političke raščlambe. Javlja se beskrajna rasprava oko toga slijedi li otuđenost iz iskorištavanja, kao oblik razvijenijeg stupnja kapitalizma, premda sve proizlazi iz umjetne podjele znaka i robe koje se ne razdvajaju u njihovu obliku i ne shvaćaju kao sadržaji, značenja i proizvodnje.

Ideologija je jedina forma koja prožima sva polja društvene proizvodnje. Obuhvaća cijelu materijalnu i simboličnu proizvodnju u identičnom procesu apstrakcije, redukcije, iskorištavanja i opće istovjetnosti. Oni mogu djelovati kao razmjenska i uporabna vrijednost zato što je logika robe i političke ekonomije u samom srcu znaka, u apstraktnoj istovjetnosti označitelja i označenog i razlikovnoj kombinatorici znakova. Upravo zato što je struktura znaka u samom srcu oblika i robe, može se neposredno dobiti učinak značenja, ne u smislu više nego zato što se uspostavlja samim svojim oblikom, kao totalni medij, sustav komunikacije koji

upravlja svekolikom društvenom razmjenom. Ako je roba kao oblik, odnosno znak, ona je kod koji upravlja razmjenom vrijednosti, taj kod je odlučni činitelj bez obzira bio on materijalni sadržaj proizvodnje ili nematerijalni sadržaj značenja. Time se pojam otuđenja pokazuje neupotrebljivim, zbog njegova uplitanja u metafiziku subjekta svijesti, zato što temeljni kod naših društava, onaj političke ekonomije, ne djeluje preko otuđenja svijesti na sadržaje, on racionalizira i upravlja razmjenom, omogućuje komunikaciju sukladno pod nadzorom smisla i zakonitosti koda. Podjela rada socijalizira i oblikuje ljude i njihovu razmjenu prema apstraktnome općem obrascu. Pojam pojedinca je proizvod općeg sustava razmjene a ideja totaliteta je simptom, ona posljedica sustava. Otuđenje jest ideološki pojam, dok je ideologija u nadstrukturalnoj inačici sadržaja svijesti otuđeni pojam.

S istom očevidnošću vrijednosti značenja, znak se daje kao i roba u očevidnosti svoje vrijednosti. Njegova proizvoljnost nije u neobrazloženosti, nego u samoj činjenici da uspostavlja istoznačnost između određenih označitelja i označenog. Ono proizvoljno je u diskreciji koja jedina utemeljuje mogućnost jednakog odnosa znaka, bez ikakvog drugačijeg značenja. Znak se strukturira isključivanjem, pri čemu označujući svoje strogo određeno polje, daje se punom, pozitivnom, racionalnom i razmjenjivom vrijednošću, pri čemu nestaje svaka virtualnost značenja. Jedina ambivalentnost ukida političku ekonomiju znaka, a time i odgovarajuća određenja označitelja i označenog, zato što dovodi u pitanje čitljivost i lažnu prozirnost znaka te njegovu uporabnu vrijednost. U samoj logici ambivalentnosti i simbolike suočavamo se s procesom poništenja znaka, one jednakosti po kojoj se znak artikulira i koja nikad nije poništena u komunikacijskom diskursu. Marx je primijetio kritiku političke ekonomije na razini razmjenske vrijednosti u rastvaranju robe, kao forme i koda opće ekvivalentnosti.

Baudrillard navodi kako se znak kao apstraktna struktura upućuje na fragment objektivne stvarnosti, zato što se tamo znak predstavlja kao jedinstvo diskretnog i funkcionalnog smisla, gdje označitelj upućuje na označenog, dok zajedno upućuju na neki referent. Benveniste ovdje ispravlja Saussurea, jer smatra da proizvoljnost se nalazi između znaka i stvari koju označuje, a ne između označitelja i označenog, koji su po sebi psihičke prirode i povezani su konsubstancijalnošću u duhu subjekta.

Benveniste smatra da isključivanjem proizvoljno iz znaka znači samo premjestiti problem, dok vjerovanje da se može udaljiti od njega znači ponuditi rješenje koje bi moglo voditi vječnome metafizičkom rješavanju problema. Ovim zahvatom on pokušava spasiti logičku nužnost

znaka, dok za Saussurea ono proizvoljno još ovisi na uzajamnoj povezanosti označitelj i označeno. Takva podešenost je jedino moguća na osnovi odvajanja znaka i referenta, što Benveniste prepušta filozofiji. Međutim, stvari se ne oblikuju prema Benvenisteovoj idealističkoj shemi, sam rez se ne povlači između znaka i referenta. On prolazi, s jedne strane, između označitelja kao forme i s druge strane označenog i referent koji se zajedno upisuju kao sadržaj, misli i percepcije, pod oznakom označitelj. Ovdje referent nije više izvan znaka nego označitelj, njime upravlja znak, on se nazire u funkciji znaka i nema drugih stvarnosti osim one koja se upisuje kao filigran znaka. On određuje znak a sukob koji proizlazi iz forme, govorni subjekt nagonski prevodi na razinu sadržaja. Kako Benveniste navodi, za govorni subjekt postoji potpuna podudarnost između jezika i stvarnosti gdje znak prekriva i upravlja stvarnošću. Ipak, Baudrillard smatra da Benvenisteovo proizvoljno ne postoji u većoj mjeri nego Saussureovo⁴ između označitelj i označeno. Ako se složimo, suprotno Saussureu, složimo da je označeno istovjetno označitelju, tada je referent to u jednakoj mjeri jer označeno i referent imaju isti oblik koji im daje označitelj, dok proces oblikovanja je neprekidan s jednog kraja lanca na drugi, od označitelja do referenta. Tu Baudrillard dolazi do dva zaključka, ili je motivacija općenita s jednog do drugoga kraja lanca, gdje kod postaje istinsko načelo stvarnosti. Ili proizvoljno, gdje konvencija znaka vlada cijelim lancem.

Konkretno ne postoji, no ovisi u samoj svojoj percepciji o apstrakciji i diskreciji označitelja. On navodi kako je bitno uočiti da je odvojenost znaka i svijeta fikcija i da vodi znanstvenoj fantastici. Logika ekvivalentnosti obuhvaća jednako referent kao i označeno, onaj svijet koji priziva znak da bi se bolje od njega odvojio, nije ništa više od precizne projekcije znaka. Drugim riječima, označeno i referent su jedna i ista stvar, onaj isti sadržaj koji djeluje poput sjene koju baca označitelj, taj učinak stvarnosti preko kojega se zaokružuje igra označitelja i dolazi do promjene. Tu se javlja sličnost između logike značenja i logike političke ekonomije. Logika značenja djeluje kao referencija potrebama i aktualizaciji upotrebne vrijednosti poput antropološkog obzora, dok pritom one u osnovi ne utječu na njegovo djelovanje i vlastitu strukturu. Također, referent se održava izvan razumijevanja znaka, zato što na njega aludira, no njegov unutarnji ustroj ga isključuje.

---

⁴ Ferdinand de Saussure, *Tečaj opće lingvistike*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb 2000., str.56.

Tu se vidi kako sustav potreba i uporabne vrijednosti u cijelosti obuhvaća oblik političke ekonomije kao njezino dovršenje. Isto tako je s referentom, koju Baudrillard naziva supstancijom stvarnosti, koja je obuhvaćena logikom znaka. Na te dvije prevladavajuće forme, sustavu razmjenske vrijednosti i kombinacija označitelja nalaze referencijalni razlog, jer se artikulacija odvija pod istim metafizičkim znakom potrebe ili motivacije.

Referent je za Baudrillarda pojavni predmet, sadržaj percepcije i iskustva subjekta koji se nalazi između fenomenologije i bergsonovske supstancije suprotstavljene formi. Sadržaj percepcije je na razini znaka zamijenjen označenim sadržajem misli. Preko motivacije se odvija artikulacija između znaka i referenta, to je jedini pojam pomoću kojega se može misliti artikulacija fenomenalnog i znaka, dok potreba predstavlja sponu kojom politička ekonomija pokušava povezati subjekt i objekt koji su shvaćeni kao rastavljeni. Prema tim pojmovima stvara se logička i psihologijska rezonancija, koje su nerazdvojivo pomiješane.

Ti pojmovi su prazni zato što ne mogu reći ništa ako žele popuniti razdvojenost koje nema. Zato je razlikovanje između znaka i fenomenalnog referenta jedino na metafizičkom viđenju koje idealizira i apstrahira i znak i manifestirani svijet, kao formu i kao sadržaj u njihovoj formalnoj suprotstavljenosti. Praznina pojmova prikriva neku strategiju koju je moguće raščlaniti na polju značenja i ekonomije. Motivacija opisuje zrealni i tautološki proces između dva modaliteta iste forme, preko obrtanja nekog takozvanog sadržaja, reprodukcije sustavne apstrakcije preko obrtanja stvarnoga. Potrebe uporabne vrijednosti ne čine neku konkretnu realnost koja je strana političkoj ekonomiji, već sustav koji je i sam uronjen u sustav razmjenske vrijednosti i koji djeluje prema istoj logici. Ako su dva sustava spojena u istoj formi, evidentno je da pojam potrebe ne raščlanjuje ništa i jedino opisuje tečnost jednog te istog obrasca i njegovo unutarnje djelovanje. Drugim riječima tautološke definicije potrebe, ljudi prihvaćaju neku stvar kao uporabnu vrijednost zbog toga što im ona treba. Prema Benvenisteovoj motivaciji vrijedi ista psihološka tautologija, kako znak dobiva svoju nužnost iz psihološkog konsenzusa koji nerazdvojno povezuje neki označitelj i označeno kao odjeljka stvarnog u misli. Premda objektivnost tog odjeljka je označena kao stvarna, očevidan je perceptivni konsenzus subjekata u kojem se znak hrani psihološkim konsenzusom koji povezuje neki označitelj i označeno.

Referent nipošto ne predstavlja neku samostalnu konkretnu stvarnost. On iz svijeta stvari ekstrapolira odsječak uspostavljen logikom znaka. Takav svijet je viđen i protumačen preko znaka, virtualno oblikovan i podložan razotkrivanju po volji. Referent nema drugih vrijednost

osim one označenog, čija želi biti supstancijalna referencija premda je ugrubo samo njezin produžetak. Dvostruki vid robe uporabne i razmjenske vrijednosti skriva formalnu cjelovitost, pri čemu uporabna vrijednost kojom upravlja razmjenska vrijednost pruža svoje naturalističko jamstvo. Dvostruko lice znaka skriva formalnu cjelovitost u kojoj mu označeno i referent služe kao referencija, odnosno supstancijalno jamstvo. Saussure, osim što je proglasio označitelja i označeno jednakima sastavnim dijelovima znaka, zaklanja cjelokupni strateški narativ značenja koji počiva na nespojivosti dvaju pojmova i na temeljnoj kružnosti prevladavajućeg pojma.

Metafizika označeno/referent istovjetna je onoj potrebe i uporabne vrijednosti. Ona je dana kao izvorna stvarnost. Također, uporabna vrijednost se proglašava za izvor i konačnost potrebe za temeljnog pokretača ekonomije. Ta moralna i metafizička povlastica, kako naziva uporabnu vrijednost i označeno/referent, samo skriva odlučnu povlaštenost forme, razmjensku vrijednost i označitelja. Prva dva pojma su strukturalno načelo cijelog sustava a druga predstavljaju jedino obrat. Cjelinom upravlja racionalna apstrakcija sustava razmjenske vrijednosti i igra označitelja. Međutim, temeljna strategija ima slojevitost rasprostiranjem značenja na dva, ili tri, polja i igru njihova razlikovanja i njihove istovjetnosti.

U pojmovima denotacije i konotacije Baudrillard navodi kako je ista metafizika na djelu na razini poruke. Denotacija počiva na mitu „objektivnosti“ o neposrednoj istovjetnosti Označitelja nekoj određenoj stvarnosti. Pravilo ekvivalentnosti znaka nije dovedeno u pitanje ni teškoćom kontinuuma između označitelja i označenog koji se javljaju sa slikom, štoviše, to povezivanje dvaju pojmova koje omogućuje spajanje fiktivnog stvarnoga s dobivenom slikom znaka i time racionalizaciju i nadzor nad znakom. Konotacija se također opravdava istom raščlambom jer postaje „učinkom denotacije“ novog procesa „oslobođenog“ značenja. Premda je ona umjesto ideologije, ne znači da će dodati naknadna značenja na „objektivnu“ denotaciju ili da će propustiti strane sadržaje znaka, jer je to ipak proces denotacije. Denotacije je prije svega igra ulančavanja i razmjene označitelja, proces beskonačne reprodukcije koda. Sam proces denotacije se ne razlikuje od konotacije. Denotirano Označeno je također kodirana forma. Ideologija je jednako totalna u procesu denotacije kao i u onom konotacije. Štoviše, razlike između denotacije i konotacije su sam ideološke. Denotacija se razlikuje od onih drugih, konotiranih značenja svojom posebnom ulogom brisanja tragova ideološkog procesa, pritom ga iznova vraćajući univerzalnome.

Kritička razmišljanja o nadilaženju znaka provode se u ime jednog od dva termina koji ga čine, ili u ime Označenog, koje treba osloboditi vladavine koda ili u ime Označitelja kojeg treba riješiti pritiska Označenog. U prvoj perspektivi radi se o sveopćem uskrsnuću „stvarnoga“ u neposrednoj i prozirnoj intuiciji, preko ekonomije znaka i koda, kako bi došlo do oslobođenja označenog (bilo da se radi o subjektu, povijesti, proturječnosti) u njihovoj pokretnoj, dijalektičkoj i autentičnoj istini. Takav pogled se razvija u kritici apstrakcije sustava i kodova u ime „autentičnih“ vrijednosti. Takav pokušaj kritike stvaranja od „stvarnoga“ nadovezuje se na raščlambu „idealizma uporabne vrijednosti“. Uporabna vrijednost je solidaran sustav koji gravitira oko sustava Razmjenske vrijednosti, međutim temeljni idealizam počiva u spašavanju uporabne vrijednosti nasuprot sustava razmjenske vrijednosti, taj transcendentalni humanizam sadržaja koji nalazimo u pokušaju izbavljenja Označenog od terorizma Označitelja. Svaka ideologija značenja u sebi sadrži želju za osamostaljenjem i oslobođenjem stvarnog, jednako tome što je u cijeloj ideologiji političke ekonomije prisutna želja za idealnim osamostaljenjem uporabne vrijednosti. Ideologija se proizvodi upravo svakim pokušajem nadilaženja političke ekonomije koji se oslanja na jedno od njegovih sastavnica zato što se tako ozakonjuje razdvajanje koje utemeljuje logiku znaka. Znak u svojoj uspostavljenosti isključuje i poništava primjereno pojavljivanje i strukturalno određenje Označitelja i Označenog iz čega proizlazi ključna upitnost znaka. Taj proces značenja ukida simbolika, koja nastavlja progoniti zna i razarati formalnu povezanost Označitelj i Označeno. Ta simbolika u virtualnosti subverzivnog značenja znaka može se imenovati isključivo pomoću aluzije, zato što značenje može jedino iskazati vrijednost, što simbolika nije. Ona je gubitak, ukidanje vrijednosti i pozitivnosti znaka. Sve ono što je izvan znaka je ambivalentnost, odnosno, nemogućnost razlikovanja odgovarajućih odvojenih pojmova. Na toj ambivalentnosti se temelji vrsta razmjene radikalno različite od razmjene vrijednost, što znak odbija uvođenjem razdvajanja razlikovne strukture i uvođenjem pozitivnog odnosa, vrstu strukturalnog spajanja dvaju pojmova koje produljuje njihovu razdvojenost.

Baudrillard navodi kako ne postoji teorija medija⁵. Svaki pokušaj „revolucije medija“ je ostao empirijski i mističan, pa tako i Marxova teorija, koju je nadživjela pojava telegrafa.

---

⁵ Baudrillard J.: (1981.) „*For a Critique of the Political Economy of the Sign*“, str. 123.

On je u svojoj materijalističkoj analizi proizvodnje ograničio područje pridržano za proizvodnju snage iz kojega su bili isključeni jezik, znakovi i komunikacija. Za Marxa općeniti tehnološki razvoj u vidu proizvodnje jedini određuje društvene odnose. Zbog posvećenosti posredujućem idealitetu i slijepoj društvenoj praksi, način komunikacije nije mogao ništa promijeniti u teoriji načina proizvodnje. Sama teorija proizvodnje je usko povezana sa svojim predmetom i ne može se prebaciti kao teorijski okvir na sadržaje s kojima se nikad nije bavila.

Prema Enzensbergeru, „ljeвица“ se u nedostatku ofenzivne teorije i strategije zadovoljava optužujući kulturu masovnih medija kao ideološku manipulaciju. Također, ona žudi za preuzimanjem vlasti nad medijima kao sredstvom pomoći u revolucionarnom osvještavanju masa ili kao posljedicom radikalne promjene društvenih struktura. Ta proturječna namjera odražava nemogućnost uklapanja medija u neku teoriju infrastrukture i superstrukture. Za „ljevicu“ su mediji društvena tajna jer ih ona ne shvaća kao novi potencijal proizvodnih snaga. Enzensberger to objašnjava kao strah intelektualaca i lijevih pokreta njihovim porijeklom, zato što se nagoni brane od masovne kulture jer ona ukida njihovu kulturalnu povlasticu. Revolucionarna doktrina nije nikad pridavala važnost razmjeni znakova izuzev kao funkcionalnoj uporabi u kontekstu informacije, difuzije i propagande. To rezultira time da se s jedne strane cijela revolucionarna frakcija upušta u apolitično istraživanje novih medija a s druge, militantne političke skupine koriste zastarjeli način komunikacije i iskoristiti mogućnosti elektronskih medija. Također, Enzensberger smatra da su mediji trenutno monopol klasa na vlasti koje ih okreću sebi u korist. Njihova struktura je temeljno egalitistička i na revolucionarnoj praksi je zadatak otkrivanja skrivene virtualnosti, koju je politički poredak iskrivio, u njima. Ta struktura ima zadatak vratiti im njihov društveni poziv otvorene komunikacije, odnosno istinskoj socijalističkoj svrsi.

Proizvodne snage i tehnologiju obećanjima ljudskog ispunjenja koje kapitalizam zapljenjuje. Njih treba osloboditi premda su oslobodilačke. Enzensberger smatra kako „nakon Brechta (Teorija radija, 1932.) svodi medije na jednostavni "medij odašiljanja", a od njega treba stvoriti istinski medij komunikacije (uvijek isti san progona marksističku imaginaciju: osloboditi predmete razmjenske vrijednosti kako bi ih se vratilo njihovoj uporabnoj vrijednosti)“⁶. Međutim, Baudrillard smatra kako je pogrešno mišljenje da su mediji jednostavno odašiljanje u današnjem poretku. To bi predstavilo medije kao marketing vladajuće ideologije. Oni ne uređuju društvene odnose kao prijenosnici nekog sadržaja već svojim oblikom i djelovanjem koji je odnos apstrakcije i odvajanja a ne eksploatacije. Baudrillard navodi kako mediji nisu koeficijenti nego prenositelji ideologije. Smatra kako nisu revolucionarni po namjeni nego su

isto tako neideološki. Time izvlači kako ni ideologija ne postoji negdje drugdje kao diskurs vladajuće klase prije nego se uključi u medije. Ideologija nije nešto izmišljeno nego je samo djelovanje razmjenske vrijednosti. Također, Baudrillard smatra da slijedenjem Enzensbergerove tvrdnje kako preobrazba medija u istinski medij komunikacije ne predstavlja tehnički problem treba shvatiti tako što nije riječ o tehničkom problemu. Zato što je ideologija medija na razini forme, onog razdvajanja koje predstavlja društvenu podjelu.

Karakteristika masovnih medija je u njihovoj neprijelaznosti. Prema Baudrillardu oni proizvode ne-komunikaciju time što onemogućuju proces razmjene u čemu leži njihova istinska apstrakcija na kojoj se temelji sustav društvenog nadzora i moći. Baudrillard navodi kako davanje i djelovanje na način bez uzvraćanja definira moć primitivnih društva. Taj prekid razmjene u vlastitu korist i uspostavljanje monopola čini društveni proces neuravnoteženim. Uzvraćanje bi značilo slamanje tog odnosa moći i uspostavu toka simbolične razmjene. Isto vrijedi za medije, za što smatra da jedina moguća revolucija na tom polju se temelji na iznova uspostavljenoj mogućnosti odgovora. Beznadno je preuzimanje vlasti nad medijima ukoliko se ne sruši monopol govorenja. Baudrillard ovdje ne misli na ustupanje tog prava pojedincima već na razmjenu govora, kako bi se riječ mogla uputiti i uzvratiti bez prekida. Za Enzensbergera prebivamo u neodgovornosti, tog minimalnog samostalnog djelovanja od strane gledatelja ili birača. On navodi kako je na prvom mjestu u vezi s masovnim medijima izborni sustav, gdje prednjači referendum u kojem pitanje podrazumijeva odgovor jer pri ispitivanju javnog mijenja djeluje govor koji odgovara sam sebi preko simuliranog odgovora. Baudrillard smatra da sveprisutnost televizije u domu je društveni nadzor sam po sebi zato što ona pruža ljudima izoliranost i suočenost s govorom bez odgovora. Baudrillard navodi tri pretpostavke. Prvu, kako su mediji revolucija, oni djeluju neovisno o svom sadržaju i samom svojom tehnološkom strukturom, te kako se nalazimo u eri trenutne i planetarne komunikacije. Druga pretpostavka je kako medije kontrolira vlast. Ovdje se medije gleda kao na poruku gdje se njihova forma ne dovodi u pitanje. Treća, prema Enzensbergeru, pretpostavka je kako sadašnji oblik medija uvodi stanovitu vrstu društvenog odnosa. Socijalistički i demokratski način komuniciranja je virtualno prisutan u njihovoj strukturi i razvoju gdje je dovoljno osloboditi taj potencijal.

Baudrillard smatra kako je Enzensbergerova⁶ pretpostavka strateška iluzija koja poziva na teoriju komunikacije.

---

⁶ Baudrillard J.: (2001.) „*Simulacija i zbilja*“, str.31.

⁷ Enzensberger, H.M.: (1982.) „*Critical Essays*“, str.3.

Ta teorija se oslanja na strukturalnu lingvistiku i informatiku. Pojmovna struktura teorije je suglasna s prevladavajućom praksom političke ekonomije, gdje semiolingvistika komunikacije je ekvivalent građanske političke ekonomije na polju komunikacije. Ovdje Baudrillard navodi kako su revolucionarne prakse ostale pri strateškoj iluziji medija zbog njihove površne kritičke analize i ne upuštanja u radikalnu kritiku ideološkog obrasca koji je teorija komunikacije. To je posebno formalizirano u Jakobsonovom modelu. Svaki proces komunikacije se prenosi u jednom smjeru, od odašiljatelja(enkoder) do primatelja(dekoder), koji i sam može postati odašiljatelj, gdje se proces ponavlja, jer se komunikacija uvijek može svesti na jednostavno jedinstvo u kojem se dva krajnja termina ne razmjenjuju. Ono što teče između njih je sadržaj značenja, informacija za koju se pretpostavlja da je čitljiva i jednoznačna. Tu jednoznačnost jamči nadležnost poruke(koda) a samim time i odgovarajući položaji odašiljatelja i primatelja. Formula ima formalnu koherentnost koja ju osigurava kao jedini ustroj moguće komunikacije. Takva formula ipak pada u vodu ukoliko postoji ambivalentni odnos zato što ne postoji kod ambivalencije. Kod postaje u ustrojstvu jedini činitelj koji govori te koji se sam razmjenjuje preko razdvajanja dvaju pojmova i jednoznačne poruke. Ta formula komunikacije se nudi kao reducirani model razmjene, savršenu kraticu društvenoj razmjeni takvoj kakva jest, odnosno kakvu zahtjeva apstrakcija koda, na čemu se osniva objektivnost znanosti. Odvajanje i ograđivanje je isto ustrojstvo koje djeluje na razini znaka u lingvističkoj teoriji. Svaki znak je rastavljen na označitelja i označenog koji su dodijeljeni jedan drugome na odgovarajućim položajima, a svaki znak iz osnove svoje nasumične izdvojenosti komunicira sa svim drugima preko koda nazvanog jezik. Znanost brani pojmu korištenje vlastite mogućnosti simboličke razmjene preko razlikovanja označitelj/označeno. U simboličkoj razmjeni pojmovi si odgovaraju preko koda, što je razgrađujuće za svaki kod koji se uvijek temelji na odvajanju pojmova i njihovoj apstraktnoj artikulaciji. Teorija značenja na taj način služi kao model teoriji komunikacije a proizvoljnost znaka poprima sav politički i ideološki zamah u nasumičnosti teorijskog ustrojstva komunikacije i informacije.

Enzensberger⁸ vjeruje kako će ublažiti stanje tražeći da se ista revolucija dogodi na razini medija. Oni bi trebali uzeti u obzir sve posljedice međudjelovanja, što su rušenje monopola i omogućavanje povezivanja svih u otvoreni proces.

---

⁸ibid., str.139.

Ipak, Baudrillard ovdje smatra kako to ostavlja nedirnutu odvojenu instancu koda i poruke dok ona nastoji ukinuti razlikovanje uloga i povratne informacije. U sadašnjem obliku sredstva poput filma ne služe komunikaciji već predstavljaju prepreku zato što ona ne ostavljaju mjesta uzajamnom djelovanju između odašiljatelja i primatelja. Povratna informacija s tehničkog gledišta su svedene na minimalni stupanj što ga sustav može prihvatiti.

Reverzibilnost nije u vezi s recipročnošću, što Baudrillard smatra razlogom zbog kojeg svi kibernetički sustavi nastoje uspostaviti složenu regulaciju, pritom ne odričući stvarnu odgovornost u razmjeni. Mediji znaju uspostaviti formalnu reverzibilnost tijeka, ne ostavljajući mjesta bilo kakvom odgovoru, pritom ništa ne mijenjajući u diskriminaciji uloga. Enzensberger nudi rješenje kako bi se ukinula jednostranost komunikacije prema kojemu bi svatko prešao s položaja primatelja na položaj prevoditelja/odašiljatelja. Njegovi primjeri, prema Baudrillardu su proces neposredne komunikacije u kojoj nema ni odašiljatelja ni primatelja već je riječ o ljudima koji si uzvraćaju.

Ovdje je problem spontanosti i organizacije koji se nalazi u svojim pojmovima. U slučaju privatnog obuzdavanja medija odašiljatelj i primatelj su spojeni u jednoj osobi. U drugom slučaju su odašiljatelj i primatelj usporedno s obje strane, gdje je manipulacija uzajamna. U simboličkom odnosu razmjene, odgovor je neposredan i nema odašiljatelja ni primatelja na jednoj ni na drugoj strani poruke, kao što nema poruke. Simboličko se sastoji u ukidanju jednostranosti, uspostavljanju dvosmislenosti značenja i ukidanju intencije koda.

3. Simbolička razmjena i smrt

Baudrillard smatra kako nema više simboličke razmjene⁹ na razini modernih društvenih formacija ni organizacijske forme. Simbolika više ne određuje društvenu formu a društveni oblici poznaju traženje kojemu zakon vrijednosti stalno postavlja prepreke. Cijeli sustav je uzdrman neodređenošću a realnost je iscrpila hiperrealnost koda i simulacije. Baudrillard smatra kako ljudima upravlja načelo simulacije umjesto starog načela zbiljnosti. Također, govori o nestanku svrhe, kako ljude rađaju modeli te kako nema više ideologije već samo simulakri. Ovdje navodi kako se treba iznova uspostaviti cijela genealogija zakona vrijednosti i simulakra da vi se shvatila prevlast današnjeg sustava što je strukturalna revolucija vrijednosti.

Ta genealogija se postavlja kao simulakr drugog stupnja u političkoj ekonomiji, koji zagovara stvarno proizvodnje i stvarno značenja u svijesti i nesvjesnome. Kapital se koristi političkom ekonomijom kao obrascem simulacije. Političkoj ekonomiji je osigurana druga vječnost tako što je mehanizam tržišnog zakona vrijednosti apsorbirao i reciklirao širi mehanizam strukturalnog zakona vrijednosti. Svako oblikovanje vrijednosti obuhvaća sljedeće u poretku višeg simulakra, dok svaka faza vrijednosti uključuje u svoj mehanizam raniji mehanizam.

Također, govori kako se sve revolucije u današnje vrijeme određuju neposredno prethodnim fazama sustava. Naoružavaju se prividima drugoga reda, prvenstveno dijalektikom, uporabnom vrijednošću, prozirnošću i konačnošću proizvodnje te oslobođenjem potisnutog značenja, bilo da se radi o označitelju ili označenom nazvanog željom. Ipak, sva oslobođenja su samo prijelazni stupnjevi prema manipulaciji jer revolucija ništa ne znači na stupnju neizvjesnih procesa nadzora.

Za Baudrillarda industrijski strojevi odgovaraju strojevima svijesti, koji su funkcionalni, racionalni i referencijalni, dok proizvoljnim napravama koda odgovaraju naprave nesvjesnoga zato što su nereferencijalne, transferencijalne i neodređene. Za njega cjelokupna strategija sustava sastoji se u hiperrealnosti plutajućih vrijednosti.

---

⁹Baudrillard J.: (2001.) „*Simulacija i zbilja*“, str.49.

To vidimo na primjeru nesvjesnoga, prema tome što vrijednost vlada sukladno neuhvatljivu poretku rađanja na osnovi modela putem beskonačnog povezivanja simulacije. Baudrillard dalje tvrdi kako sve što se uvlači u prostor-vrijeme kojem je kod uzeo svrhu je učinak manipulacije na svim razinama. On smatra da simulakrima trećeg stupnja treba suprotstaviti jednaki ulog.

Usporedbom s novčanicom, Saussure je dao dvije dimenzije razmjene jezičnih pojmova. Prema prvoj, kovanica se mora moći razmijeniti za dobro od neke stvarne vrijednosti. Druga dimenzija je takva da novčanica se mora moći staviti u odnos sa svim drugim pojmovima iz monetarnog sustava. Vid druge dimenzije kod Saussurea određuje relativnost pojmom vrijednosti. Ona postoji unutar općeg sustava i sačinjena je od razlikovnih suprotnosti prema drugoj mogućoj definiciji vrijednosti. Između svakog označitelja u odnosu na njegovo označeno, kao i svake kovanice za koju se može dobiti nešto u zamjenu. Te dimenzije su različite, premda djeluju zajedno i povezane su u oblikovanju jezičnog znaka. Prema Marxu, raščlamba tog znaka s mehanizmom vrijednosti u materijalnoj proizvodnji upotpunjuje paralelu. Uporabna vrijednost predstavlja vidokrug i konačnost sustava razmjenske vrijednosti.

Baudrillard smatra kako smo došli do kraja proizvodnje, a taj se oblik na Zapadu preklopio s vladavinom političke ekonomije. On tvrdi da prije toga se nije ništa u pravom smislu proizvodilo već samo izvodilo. Od trena kad je vrijednost postala proizvedena njezina promjena je poljuljala zdanje prirodnog razdvajanja bogatstva. Vrijednost je dodijeljena racionalnoj operaciji društvenog rada i mjerljiva je viškom vrijednosti. Baudrillard s one strane osamostaljivanja proizvodnje kao modusa ističe kod proizvodnje, a takve razmjere proizvodnja poprima na kraju „materijalističke“ povijesti kojom je uspješno ozakonjena kao način stvarnog pokreta društva kojom ona utemeljuje povijest. Radna snaga nije snaga nego definicija a njena uporabna vrijednost je udvostručenje definicije u operaciji koda. Također smatra kako je nasilje fundamentalno na razini znaka ali nikad na razini energije. Ona ne istovjetnost plaće i radne snage je mehanizam kapitala na djelu nad viškom vrijednosti.

Radni proces je postao zamjenjiv, dok su strukture upošljavanja privremene i ravnodušne prema bilo kojem cilju i radu, makar se radilo o radu shvaćenog u svome klasičnom odvijanju. Jedino nastoji lokalizirati svakoga u njegovoj društvenoj jezgri iz kojega ništa ničemu ne smjera, osim prevlasti operacionalne mreže, bez obzira bila riječ o paradigmi koja oblikuje pojedince prema istoj osnovi ili sintagmi koja ih povezuje na način beskonačne kombinatorike. Baudrillard smatra kako rad preplavljuje cijeli život kao temeljna represija, kao nadzor, kao

trajno bavljenje na određenim mjestima i u propisom utvrđenom vremenu, sukladno samo jednom sveprisutnom kodu.

Rad nadasve preplavljuje cijeli život kao nadzor i trajno bavljenje na određenim mjestima i u propisnom utvrđenom vremenu, skladno samo jednom sveprisutnom kodu. Cjelokupno polje proizvodnje i proizvodnih snaga valja shvatiti kao kodirane razmjerne znakova u sklopu općeg dizajna života. Usporedno s promjenama zakona vrijednosti, od vremena renesanse su se izmijenila tri poretka simulakra. Baudrillard tumači krivotvorinu kao prevladavajući obrazac u klasičnom razdoblju od renesanse do industrijske revolucije, u kojoj prevladava proizvodnja, dok je simulacija obrazac današnjeg stupnja kojim upravlja kod. Simulakr prvog reda odvija se prema prirodnom zakonu vrijednosti, onaj drugoga reda, sukladno tržišnom zakonu vrijednosti, a onaj trećega, prema strukturalnom zakonu vrijednosti.

Krivotvorina je nastala s renesansom, građanskim rušenjem feudalnog poretka i s pojavom otvorenog nadmetanja na razini različitih znakova. Ta proizvoljnost znaka počinje kada, umjesto da poveže dvije osobe nekom nepremostivom uzajamnošću, on počinje, kao označitelj, upućivati na neki raščarani svijet označenog, zajednički nazivnik stvarnoga svijeta prema kojemu nitko nema obveza. Baudrillard smatra kako je gotovo s obveznim znakom te da slijedi vladavina oslobođenog znaka kojim će se moći neovisno koristiti sve klase. Također navodi kako s prijelazom vrijednosti/znaka prestiža iz klasa dospijevamo na polje krivotvorenja. On to tumači kako iz ograničenog poretka znakova u kojemu je zabrana onemogućila slobodnu proizvodnju, dolazi do bujanja znakova po narudžbi. Za njega moderni znak sanja o prethodnom znaku i rado bi se ponovo domogao obvezatnosti. Ipak, pronalazi samo razlog, odnosno referencijalnu razložnost, ono stvarno i prirodno od čega će živjeti. Moderni znak nalazi svoju vrijednost jedino u simulakru prirode.

Baudrillard po pitanju razlike automata i robota smatra kako cijeli jedan svijet razdvaja ta umjetna bića. Jedan je mehanička krivotvorina i satni mehanizam čovjeka, ona tehnika je u njemu u cijelosti podređena analogiji i učinku simulakra. Nad drugim vlada načelo tehnike, zato što je stroj prevagnuo i s njime se uvodi jednadžba. Automat se čovjeku udvara i sudjeluje u kazališnoj i društvenoj igri prije Revolucije. On nadasve postavlja pitanja o prirodi, o problemu između privida i bića, drugim riječima, on je poput Boga. Baudrillard smatra kako je svekolika čovjekova metafizika kao protagonista prirodnog kazališta stvaranja bila utjelovljena u automatu prije nego je nestao zajedno s Revolucijom. Ta svrha automata je u tome da je neprestano izložen pogledu živa čovjeka sa željom da bude prirodniji od njega. S

robotom je drugačiji slučaj. Više se ne postavlja pitanje prividima, već je njegova jedina istina mehanička djelotvornost. Njega više ne zanima sličnosti s čovjekom s kojim se više ne uspoređuje. Baudrillard smatra kako je ljudski rod pojavom industrijske revolucije stekao status stroja. On smatra kako je rod oslobođen od svake sličnosti, čak i svog dvojnika te se razvija kao proizvodni sustav, čiji je minijaturni ekvivalent. Iz toga proizlazi stalna vladavina robota, mrtvog rada nad živim. Takva prevlast za Baudrillarda je nužna ciklusu proizvodnje i reprodukcije.

Baudrillard smatra kako je s industrijskom revolucijom¹⁰ stupila nova generacija predmeta i znakova. Ne postavlja se više pitanje njihove neobičnosti i podrijetla zato što je ono tehnika i dobivaju smisao jedino u dimenziji industrijskog simulakra. Predmeti u seriji postaju beskonačni simulakri jedni drugih, što postaju i ljudi koji ih proizvode. Jedino ukinuće izvorne referencije omogućuje pojednostavljeni zakon ekvivalentnosti, odnosno samu mogućnost proizvodnje. Baudrillard navodi kako tehnika kao medij prevladava ne samo nad porukom proizvoda već i radnom snagom, koju Marx želi učiniti revolucionarnom porukom proizvodnje. To su od Marxa vidjeli jasnije Benjamin i McLuhan, zato što stvarna poruka istinski ultimaturno nalazi u samoj reprodukciji. Sama proizvodnja više nema smisla jer se njezina društvena svrha gubi u serijalnosti. Baudrillard smatra kako su simulakri odnijeli pobjedu nad poviješću a Benjaminove i McLuhanove analize se kreću među granicama reprodukcije i simulacije.

Za Baudrillarda se stvarnost temelji na hiperrealizmu, onoj reduplikaciji stvarnog po mogućnosti kroz drugi reproduktivni medij. Od medija do medija stvarnost isparava, postajući alegorijom smrti. Međutim, u određenom smislu je ojačana vlastitim uništenjem. Ona postaje stvarnost radi sebe same, onaj fetišizam izgubljenog objekta, koji nije više objekt reprezentacije nego vlastitog ritualnog istrebljenja, odnosno hiperrealnog. Baudrillard tumači moguću definiciju realnog kao ono čemu je moguće dati istovjetnu reprodukciju, što je suvremena definicija sa znanošću, koja postulira univerzalni sustav ekvivalencije. Za njega na kraju procesa reprodukcije stvarno postaje ono što se može reproducirati i ono što je uvijek već reproducirano, hiperrealno.

---

¹⁰ibid., str.78.

Taj hiperrealizam je nešto poput njihovog uzajamnog ispunjenja i pretakanja jedno u drugo kroz razmjenu na razini simulacije njihovih temeljnih privilegija i predrasuda. On je izvan reprezentacije samo zato što funkcionira u potpunosti unutar carstva simulacije.

Baudrillard tvrdi da je digitalni kod postao novi oblik metafizike koji oblikuje naše razumijevanje stvarnosti. On sugerira da su digitalne tehnologije stvorile novu vrstu stvarnosti koju generira i manipulira sam kod. Ova stvarnost temeljena na kodu djeluje na bitno drugačiji način od tradicionalne stvarnosti, koja je utemeljena na materijalnom svijetu. Umjesto toga, stvarnost temeljena na kodu proizvod je apstraktnog, virtualnog područja koje neprestano generira i regenerira kod. Baudrillard sugerira da je šifra postala novi Bog našeg društva, oblikujući naše percepcije i razumijevanje svijeta oko nas. Kod stvara svijet simulacija, u kojem granica između stvarnog i simuliranog postaje sve nejasnija. U ovom svijetu, stvarnost nije fiksirana, već se konstantno generira i manipulira kodom.

Kao rezultat toga, Baudrillard tvrdi da moramo biti oprezni s načinima na koje kod oblikuje naše percepcije stvarnosti, te moramo ostati kritični prema načinima na koje se kod koristi za kontrolu i manipuliranje nama.

4. O zavodjenju

Baudrillard tumači zavodjenje kao ono što diskursu oduzima značenje i okreće ga od istine. Smatra da je to suprotno psihoanalitičkom razlikovanju manifestnog i latentnog diskursa, zato što latentni diskurs okreće manifestni diskurs njegovoj istini. Tvrdi da ga navodi da iskazuje ono što on ne želi izreći, te da on u njemu čini razvidnima dubinske određenosti i neodređenosti.

Kod zavodjenja, ono manifestno odvraća od duboke zapovijedi, svjesne ili nesvjesne da bi je poništio i zamijenio zamkom privida, a ti prividi nisu beznačajni, nego su strasti odvratanja, zavodjenja samih znakova, važnije od pojavljivanja bilo koje istine koju interpretacija uništava u svom traganju za nekim skrivenim značenjem. Takva glasovita strast je upravo ono što se suprotstavlja zavodjenju, zbog čega je svaki interpretativni diskurs zavodljiv u najmanjoj mjeri. Baudrillard navodi kako svaki smisljeni diskurs želi ukinuti privide, što je varka i obmana diskursa. Međutim, to je nemoguć pothvat zato što je diskurs neminovno osuđen na vlastiti privid i na svoje uloge zavodjenja, te na vlastiti neuspjeh kao diskursa. Takav diskurs potajno privlači taj neuspjeh i to kolebanje ciljeva koji upijaju i proždiru značenje. Naime, to se događa kada neki diskurs zavodi sam sebe i ispražnjuje se od svog značenja kako bi bolje očarao druge. Za Baudrillarda diskurs se treba boriti protiv površnog bezdana vlastitoga privida i ukoliko je potrebno treba slaviti pobjedu nad blistavom površinom ne-smisla i nad svim igrama koje ona omogućuje. Tu on navodi kako se ulog značenja, kojem je prostor posvećeni obzor privida tek nedavno uspio ukloniti ulogom interpretacije.

Psihoanaliza latentnog diskursa kod Baudrillarda omogućila je silovitost tumačenja. On smatra kako je za psihoanalizu najgore ono što nesvjesno zavodi, preko snova i svojim poimanjem te zavodi čim se rodi želja za govorenjem, gdje je usporedna struktura dosluha između znakova nesvjesnoga i njihove razmjene koja proždire onu trajnu strukturu prijelaza i protu-prijelaza. U Freudovom pristupu pojavljuje se potiskivanje zavodjenja koje je u središtu uspostavljanja psihoanalize kao znanosti. Njegovo djelo se kreće između dviju krajnosti koje dovode u pitanje posredujuće zdanje, između zavodjenja i nagona prema smrti. Taj nagon je shvaćen kao vraćanje ranijeg ustroja psihoanalize, što je već bilo rečeno u Simboličkoj razmjeni i smrti.

Kao izvorni oblik, zavodjenje se shvaća kao preostatak u logici shodno tome pobjedničkoj struji psihičke i seksualne stvarnosti. Baudrillard smatra da ukidanje zavodjenja ne treba smatrati prirodnim stupnjem u razvoju nego kako je riječ o događaju prožetom posljedicama. On smatra kako će zavodjenje nestati u nastavku psihoanalitičkog diskursa, ili će se u istom pojaviti kako

bi iznova bilo odbačeno i zaboravljeno, sukladno nekoj logičkoj obnovi utemeljujućeg čina samog utemeljitelja. Isto tako, De Saussurea, kao i Freud, započeo je s opisom nekog oblika ili pogubljenja jezika te s podrobnim i obrednim oblikom i dekonstrukcijom značenja vrijednosti, međutim od toga je odustao kako bi se posvetio gradnji lingvistike. Ipak, treba spomenuti kako je upravo Saussure potkraj života nagoni shvatio neuspjeh tog lingvističkog pothvata, ostavivši stanovitu neizvjesnost i moguću obmanu tog ustroja zamjene. Baudrillard dalje spominje kako je za Lacana zavođenje neka vrsta obmane, no on se na svoj način ispravlja, opravla i ispašta zbog odbacivanja forme/zavođenja u ime znanosti koja u osnovi to nije, što je Freudova izvorna obmana. Nadalje, Lacanov diskurs koji generalizira zavodničku praksu psihoanalize i sam je donekle kontaminiran psihoanalizom, osvećuje na stanoviti način to odbačeno zavođenje.

Baudrillard tumači pornografiju kao raščaranu simulaciju, zato što je istinitije od istinitog a u tome je vrhunac simulakra. Tajna privida je u začaranoj simulaciji, koja je varka za oko i ono lažnije od lažnoga. Za Baudrillarda ta varka za oko zaboravlja na to kako nema priče ni pripovijedanja ni skladanja i okružuje ga beznačajnim uobličanjem običnih predmeta. Također on smatra kako metafizički predmeti se suprotstavljaju u svome nezbiljskom vraćanju svakom predodžbenom prostoru renesanse. To su simulakri bez perspektive a njihova beznačajnost je napadačka. Nadasve oni se pojavljuju iznenadno u zvjezdanoj jasnoći kao da su uronjeni u eter praznine.

Baudrillard tvrdi kako u varci za oko nema prirode, ni psihologije ni povijesti, koje okomita podloga uzdiže u čiste znakove predmete izdvojene iz njihova referencijalnog konteksta. Drugim riječima ako postoji čudo varke za oko ono nikad nije sadržano u realističkoj izvedbi. Isto tako, Baudrillard tvrdi kako se čudo nikad ne može nalaziti u preobilju stvarnosti, već u iznenadnom nedostatku stvarnosti i u vrtoglavu strahu da ćemo se u njoj poništiti. Taj gubitak pozornice zbiljnoga izražava nadrealnu bliskog predmeta. Za Baudrillarda kad se perspektivna simulacija raskine, pojavljuje se dodir, koji poput taktalnog privida nema ničeg zajedničkog s našim čulom dodira, već se radi o metafori koja vodi uništenju pozornice i perceptivnog prostora. On smatra kako u varci za oko nije riječ o brkanju sa zbiljskim, već se želi proizvesti simulakr u punoj svijesti o igri i izvještačenosti. Baudrillard definira tajnu kao zavodničko i inicijacijsko svojstvo onoga što ne može biti izgovoreno zbog toga što nema smisla i kola iako ne može biti izrečeno. Za njega intenzitet između dvoje ljudi nije ništa drugo nego tajnost tajne. Zavođenje je ispod diskursa tajno kolanje, ono nevidljivo od znaka do znaka. Ono što je

pripadalo onome što želi progovoriti pripada egzoteričnome i proturječi ezoteričkoj formi tajne i zavođenja.

Za Baudrillarda „jezik se vraća svome tajnom zavođenju, mi se uvijek vraćamo vlastitim nerješivim zadovoljstvima. Ne postoji vrijeme zavođenja, niti vrijeme za zavođenje, nego ono ima svoj ritam, bez kojega ga nema. Ono se ne razdaje poput kakve instrumentalne strategije, koja si probija put preko posredujućih faza. Ono djeluje u trenutku, tek jednim potezom, i uvijek je cilj samome sebi.“¹¹ Za njega se zavođenje ne zaustavlja na istini znakova nego na tajni, ono započinje kolanje koje je i samo tajno i obredno, kao neka vrsta neposredne inicijacije koja sluša jedino svoje pravilo igre. Biti odvrćen od istine znači biti zaveden a zavesti znači odvratiti drugoga od njegove istine.

Zavođenje je neposredno povratno, a njegova je povratnost sačinjena od izazova koji ono podrazumijeva i od tajne u kojoj se poništava izazov. Taj izazov je suparničkog oblika, koji se troši u trenutku i čija snaga proizlazi iz neposredne povratnosti. Zavođenje uvijek znači učiniti drugoga mahnitim uslijed uzajamnog proždiranja. Za Baudrillarda „izazov skončava svaki ugovor, svaku razmjenu rukovođenu zakonom (zakonom prirode ili zakonom vrijednosti) i nadomješta ga uvelike konvencionalnim i ritualiziranim savezom, neprestanom obvezom uzvraćanja i nadmetanja, kojom upravlja temeljno pravilo igre koja se odvija prema navlastitu ritmu.“¹² Baudrillard smatra kako su izazov i zavođenje beskrajno bliski i da između njih postoji razlika u tome što se izazov sastoji u tome da se drugoga dovede na teren svoje vlastite snage, u smislu nadmetanja, dok plan zavođenja počiva u tome da drugoga dovede na polje svoje propasti koja će biti i njegova.

Drugim riječima, zavoditi znači učiniti ranjivim i slabiti. Mi svojom krhkošću zavodimo, nikad svojim moćima ili snažnim znakovljem. Zavođenje je površni i suvišni proces koji pripada polju znakova i privida, posvećen zadovoljstvu i uživanju u beskorisnim tijelima. Baudrillard smatra da je sve zavođenje i isto tako ništa nije osim zavođenja, premda su nas uvjerali da je sve proizvodnja. Ta proizvodnja je samo gomila i nikada se ne odvaja od svog cilja, koji postaje načelom zbiljnosti. Ona kao i revolucija okončava epidemiju privida. Međutim zavođenje je neminovno i za nas nije jedino mrtvo ono što uopće ne može proizvoditi već ono što više uopće ne želi zavoditi niti biti zavedeno.

---

¹¹ibid., str.123.

¹²ibid., str.124.

5. Fatalne strategije

Baudrillard smatra kako ništa ne priječi mišljenje da se učinci mogu postići u suprotnom smjeru, što je pobjednička nerazboritost. Ta nerazboritost pobjeđuje u svim smjerovima, što krije načelo Zla. Baudrillard smatra kako svijet nije dijalektičan, priklonio se ekstremima a ne ravnoteži, te opredijelio se za radikalni antagonizam a ne pomirenje ili sintezu. Za njega je to načelo Zla i ono se očituje u zloduhu objekta, u ekstatičkoj formi čistog objekta, u svojoj pobjedničkoj strategiji nad onom subjekta. Baudrillard tumači kako moda ima bajkoviti značaj ljepšega od lijepoga, odnosno očaravajućeg isto kao što je model istinitiji od istinitoga. Njezina je zavodljivost neovisna o svakoj vrijednosnoj prosudbi i ona nadilazi estetski oblik u obliku bezuvjetne metamorfoze. Nadalje Baudrillard smatra kako se stvarno ne poništava u korist imaginarnoga već u korist hiperrealnoga. Simulacije, onog istinitije od istinitoga.

Prisustvo se ne poništava kad je suočeno s prazninom, već se poništava pred udvostručenjem prisustva koje poništava suprotnost između prisustva i odsustva. Baudrillard smatra kako se određenost ne ništi u ime neodređenosti već u korist prekomjernosti određenosti u praznini, hiperodređenosti. Isto tako, svrhovitost ne nestaje na račun neizvjesnosti, već u korist hipersvrhovitosti. To Baudrillard tumači kao hiperteliju, odnosno hipermorfozu koja je svrhovitija od svrhovitoga. Ta hipertelija nije nezgoda u razvoju životinjske vrste već izazov svrhovitosti koji odgovara rastućoj neodređenosti. Svrhovitost doseže delirij u sustavu u kojem su stvari sve izloženije slučaju i razvijaju se činitelji koji znaju prevladati svoju svrhu sve dok ne obuhvate cijeli sustav.

Za Baudrillarda je objektivnost suprotnost fatalnosti. Predmet je stvaran a stvarno je podređeno zakonima, dok objekt nije ni dvojniki ni potisnuta svijest subjekta. Nije njegov privid ni odraz već posjeduje vlastitu strategiju, njegovo je pravilo igre subjektu nedostupno zato što je ta strategija beskrajno ironična. Baudrillard smatra kako nas vreba objektivna ironija, ispunjena objekta bez obzira na subjekt i otuđenje subjekta. On smatra kako mi fatalno zamjenjujemo s pojavljivanje potisnutoga, ali poredak fatalnoga je suprotan onome potiskivanja. Objekt ovdje otkazuje poslušnost našoj metafizici, koja oduvijek nastoji odvojiti Dobro od Zla. Taj objekt je inspirativan za Zlo i zato on dijabolički dokazuje svoje voljno služenje i dobrovoljno se podređuje svakom zakonu koji mu se nametne, pritom zanemarujući svaku zakonitost.

Za Baudrillarda govor o objektima i njegovim kobnim strategijama predstavlja zapravo govor o ljudima i njihovim neljudskim strategijama. Njegov primjer, ljudsko biće može u praznicima

tražiti dublju dosadu od dosade svakodnevice, podvostručenu dosadu, zato što je sačinjena od svih činitelja sreće i razonode. Nadalje, Baudrillard smatra kako u srcu svake strategije ima fatalnosti, što je ono što proviruje od fatalne strategije u srcu najprizemnijih strategija.

Onaj objekt kojem bi fatalnost bila strategija¹³ je nešto poput pravila neke druge igre jer u osnovi objekt ne mari za zakone koji mu se nameću. Objekt bi rado bio zastupljen u računima kao sarkastična varijabla i prepustio jednadžbe njihovoj provjeri. Također, Baudrillard smatra kako nitko ne zna što je strategija te da nema na svijetu dovoljno sredstava da bismo mogli odlučivati o ciljevima. Zato, nitko nije sposoban iskazati konačni proces.

---

¹³ibid., str. 152.

6. Onkraj istinitog i lažnog ili zloduh slike

Baudrillard želi podsjetiti na nastranost, u vezi sa slikom općenitom, bilo da se radi o slikom medija ili tehnološkom slikom, između slike i njezinog referenta, pretpostavljeno stvarnoga, na virtualnu i ireverzibilnu zbrku polja slika i polja stvarnosti čije načelo sve manje razumijemo. Postoje najrazličitiji modaliteti tog zavođenja slika.

Kao simulakr, slika prethodi stvarnosti u mjeri u kojoj obrće logički, uzročni slijed stvarnoga i njegove reprodukcije. Baudrillard smatra kako su već zrcalo i njegov privid uveli u svijet percepcija ironijski učinak varke za oko te znamo kakve se moći povezuju s pojavom dvojnika. Za njega je to istina za sve slike koje nas okružuju i zato ih općenito raščlanjujemo u funkciji njihove vrijednosti predstavljanja, odnosno medija koji posreduje prisustvo i značenje. U golemoj većini slučajeva današnja televizija, slike, fotografije i film trebaju predstavljati svijet s dirljivom vjernošću i naivnom sličnošću.

Baudrillard tumači kako smo u krivu što spontano vjerujemo u njihovu stvarnost zato što one samo prividno nalikuju stvarima, stvarnome, događajima ili bolje rečeno, one su stvarno slične ali upravo je sam njihov konformizam dijaboličan. Mogao bi se pronaći sociološki i politički istoznačnik tom dijaboličnom konformizmu, tom zloduhu konformizma u suvremenom ponašanju masa koje također umiju tako dobro slijediti ponuđene modele, znaju tako dobro odražavati nametnute im ciljeve i samim time apsorbirati ih i poništiti. Za Baudrillarda se u tom konformizmu zrcali neka moć zavođenja u doslovnom smislu riječi, odnosno, zahvaćanja, iskrivljavanja, nek ironijska očaranost. On smatra kako postoji neka vrsta kobne strategije konformizma. Slika nije zanimljiva po svojoj ulozi odraza ili po svojoj reprezentativnoj formi, već kad počinje kontaminirati stvarno i modelirati ga, onda kad se prilagođuje stvarnosti kako bi ju bolje izobličila, odnosno, kad ekspresivno preuređuje stvarno u vlastitu korist i unaprijed određuje do stupnja te se stvarno više nema vremena proizvesti kao takvo.

Baudrillard smatra kako u dijalektičkom donosu između stvarnoga i slike za nas prevladala slika i nametnula svoju nemoralnu logiku, koja je prolazna i bez dubine, u kojoj poruka nestaje na obzoru medija. Za njega se slika buni protiv primjerene uporabe nijekanja smisla. On ne vjeruje u pedagogiju slike niti u dijalektiku između stvarnoga i slike, te slike i pedagogije poruke i smisla. Nadasve tvrdi kako tajnu slike ne treba tražiti u njezinu razlikovanju od stvarnoga, odnosno u njejoj vrijednosti predstavljanja bez obzira je li riječ o estetskoj, kritičkoj ili dijalektičkoj vrijednosti. Naprotiv, smatra kako za nas postoji nerazlikovanje između slike i stvarnosti koje više ne ostavlja prostor predstavljanju kao takvome. Tvrdi kako takvom dosluhu

između života i smrti svjedočimo svaki dan. Na djelu je kinetički prijelaz, a život daruje neku vrstu estetske forme, one idealne pometnje koja preobražava stvari na način kako se one događaju u snovima.

Za Baudrillarda film ne dobiva izvanredni oblik djela, nego on cijeli život uranja u mitski ugođaj, u čemu je istinski očaravajući. Zato idolatrija zvijezda, onaj kult holivudskih idola nije posredovana patologija nego njegova mitska preobrazba, što može biti posljednji veliki mit našeg moderniteta. U mjeri u kojoj idol ne predstavlja ništa, nego se nudi kao čista strastvena slika, briše se razlika između stvarnoga bića i njegove imaginarne uznesenosti. Baudrillard tvrdi kako zvijezde nisu romantični oslonac već silovito stvoreni ideal. Isto tako tvrdi kako su idoli ekrana imanentni odvijanju života u slikama. Predstavljaju sustav raskošne prefabrikacije, one blistave sinteze stereotipa života i ljubavi. Međutim, Baudrillard smatra kako oni samo utjelovljuju jednu strast, onu slike i prisustvo želje u slici. Također navodi kako oni ne potiču snove već jesu san i imaju sva njegova obilježja. Proizvode snažan učinak kristalizacije, bliskosti i imaju svoje trenutne vizualne materijalizacije želje koja je također želja sna. Oni nas tako ne navode na romantične ili seksualne imaginarne tvorbe već su neposredni ispis i urušavanje želje u sliku. Oni jesu fetiši koji nemaju ničega zajedničkog s imaginarnim nego s materijalnom fikcijom slike.

Baudrillard smatra kako nam se između stvarnoga i imaginarnoga nametnuo kobni proces bez moguće transcendencije smisla, bez moguće transcendencije povijesti. Takav proces je koban u eksponencijalnom smislu zato što više nije na djelu linearno odvijanje slika i poruka već eksponencijalno obavijanje medija oko samog sebe. Sama kobnost se zrcali u zanesenosti slikama bez svrhe, uslijed čega slika više nema druge sudbine osim bivanja slikom. Baudrillard navodi kako se ista stvar događa u današnje vrijeme posvuda kada nema više druge sudbine za proizvodnju osim same proizvodnje. Ta nadodređenost proizvodnje s njom samom je ista kao primjer seksa, pri čemu seks nema više druge sudbine osim seksa u čemu se krije seksualna nadređenost seksualnosti. U samom nedostatku pravila igre stvari se prepuštaju vlastitoj igri. Baudrillard smatra kako slika postaje stvarnija od stvarnoga i sam film postaje više filmski od filma, gdje on samo bježi u vlastitu logiku, u ono savršenstvo vlastitog modela.

Također, mišljenja je da seksualnost, bilo u reklamama ili negdje drugdje, služi tek kao specijalni efekt, onaj učinak vjerodostojnosti i očajnički pokušaj da se podcrta opstojnost neke stvari. Nadasve, seksualnost je tek obred prozirnosti i premda se prije skrivala, u današnje vrijeme služi jedino maskiranju stvarnosti, pri čemu također pridonosi bestjelesnosti strasti.

Ipak, Baudrillard postavlja pitanje očaranosti erotskim i pornografskim slikama a odgovor nalazi upravo u toj bestjelesnoj strasti pogleda bez predmeta i slike. Odavno su svi naši medijima posredovani spektakli, uključujući i onaj tijela, uključujući i onaj seksa, premostili zid zapanjenosti. On tumači to kako „zapanjenost paroksizmom tijela staklene prozirnosti, jednakim paroksizmom seksa, praznom pozornicom na kojoj se više ništa ne događa, a kojom je, unatoč svemu, pogled ispunjen.“¹⁴. Međutim, to nije samo slučaj s prizorom seksa već i s pozornicom informacije, ili politike, zato što se tamo ništa ne događa premda smo time zasićeni. Također navodi kako su prozirnost i bestidnost dio reda napredovanja jer neumoljivo napreduju, upravo zato što više ne pripadaju redu seksualne želje nego grozničavosti slike.

Zahtjevnost i proždrljivost rastu neumjereno i one su postale naš istinski seksualni predmet, odnosno jedini predmet naše želje. Baudrillard smatra kako upravo u toj zamjeni, takvoj pomutnji između želje i njezine materijalizirane inačice u slici se nadzire prozirnost i bestidnost naše kulture.

---

¹⁴ ibid., str. 160.

7. Prozirnost zla

Baudrillard smatra kako je orgija svaki rasprskavajući trenutak modernosti oslobađanja na svim poljima, bez obzira radilo se o političkom, seksualnom ili oslobođenju umjetnosti. Uzdizanje svih obrazaca predstavljanja i obrazaca protu-predstavljanja. Za njega je to posvemašnja orgija stvarnoga, racionalnog, kritičkog i protu-kritičkog te rasta i krize rasta. On smatra kako smo prošli svim putanjama proizvodnje i virtualne natproizvodnje predmeta, ideologija i užitaka. Smatra kako je danas sve oslobođeno i svi smo se našli pred ključnim pitanjem što činimo nakon orgije.

Baudrillard tvrdi kako možemo samo simulirati orgiju i oslobođenje, praviti se kako idemo sve brže u istom smjeru, međutim, u stvarnosti dobivamo na ubrzanju u praznini, zato što su sve konačnosti oslobođenja iza nas. Ipak, on tvrdi kako nas progoni naslućivanje svih posljedica, dostupnost svih znakova, oblika i želja. To je stanje simulacije u kojemu jedino možemo još jednom odigrati sve scenarije budući da su se oni već, stvarno ili virtualno, dogodili. Baudrillard tumači to kao stanje ostvarene utopije i svih ostvarenih utopija u kojemu treba nastaviti živjeti kao da se nisu dogodile. Za njega, mi živimo tako što beskonačno reproduciramo ideale, slike i snove koji su nadalje iza nas i koje moramo iznova stvarati u nekoj vrsti kobne ravnodušnosti. Nadalje on smatra kako se revolucija doista odigrala, međutim, ne onako kako smo očekivali. Posvuda je sve što je bilo oslobođeno, samo zato da bi prešlo u puko kolanje i dospjelo u orbitu. Oslobođene su stvari osuđene na neprekidne izmjene, pa, prema tome, na sve veću neodređenost i na načelo neodređenosti.

Svojim krajem ili smrću ništa ne nestaje, čak ni Bog, nego bujanjem, zasićenjem, gašenjem i istrebljenjem, nekom epidemijom simulacije koja je prijenosna u drugu opstojnost simulacije. Ovdje više nije na djelu kobni modus iščeznuća već fraktalne raspršenosti. Baudrillard ovdje dodaje novu česticu metafizici privida. Nakon prirodnog stupnja, robnog stupnja, strukturalnog stupnja, pojavio se i fraktalni stupanj vrijednosti.

Prvome je odgovarao prirodni referent, dok mu se vrijednost razvijala pozivajući se na prirodno ponašanje svijeta. Drugome je odgovarao opći ekvivalent, a vrijednost se razvijala pozivajući se na logiku robe. Trećemu je odgovarao kod i vrijednost se unutar njega rasprostirala pozivajući se na ukupnost modela. Na četvrtome viralnom stupnju vrijednosti više uopće nema referencije, vrijednost zrači u svim smjerovima, u svim međuprostorima, ne pozivajući se ni na što, pukim dodirivanjem. Na tom viralnom stupnju više nema ekvivalentnosti, nema više u

pravom smislu zakona vrijednosti već postoji neka vrsta epidemije vrijednosti, opće metastaze vrijednosti, bujanja i nasumičnog raspršivanja. U strogom smislu, više ne bi trebalo govoriti o vrijednosti, budući da ta vrsta umanjena i lančane reakcije onemogućuje svaku procjenu.

Baudrillard smatra kako se sve ponovo događa kao u mikrofizici, zato što je jednako nemoguće računati u terminima lijepo ili ružno, istinito ili lažno, dobro ili loše, kao i utvrditi istodobno brzinu i položaj neke čestice. On smatra kako dobro više nije na vertikali zla, te kako se ništa više ne raspoređuje po apscisama i ordinatama. Kad su stvari, znakovi, radnje oslobođeni svoje ideje, koncepta, svoje biti, vrijednosti, referencije, svog izvora i kraja, tada počinje samoreprodukcija u beskraj. Baudrillard tvrdi kako se stvari nastavljaju odvijati dok je njihova ideja davno iščeznula. One nastavljaju funkcionirati u posvemašnjoj ravnodušnosti u odnosu na vlastiti sadržaj. Međutim, paradoks je u tome da funkcioniraju samo još bolje. Iz tog razloga je nestala ideja o napretku a sam napredak se nastavlja. Ideja bogatstva koja predstavlja proizvodnju nestala je, ali proizvodnja se bolje nastavlja. Za politiku se može reći kako se politička igra nastavlja u ravnodušnosti koje ne poznaje niti vlastiti ulog. Za Baudrillarda televizija djeluje u posvemašnjoj ravnodušnosti prema vlastitim slikama. Za njega svaka stvar koja gubi svoju ideju je slična čovjeku koji je izgubio vlastitu sjenu, drugim riječima, upada u mahovitost u kojoj se gubi. Nadalje tvrdi kako ovdje počinje red ili metafizički nered.

Na neki način se na svim poljima zatire velika pustolovina seksualnosti, odnosno seksualnih bića na račun ranijeg stupnja jednostavnom diobom Istoga i otklonom od koda. U vrijeme seksualnog oslobođenja, geslo je bilo maksimum seksualnosti uz minimum reprodukcije. Danas bi san klonskoga društva bio upravo suprotan, gdje se očekuje maksimum reprodukcije uz najmanju moguću količinu seksa. Baudrillard smatra kako je tijelo bilo metafora duše, zatim seksa a danas uopće nije metafora, već umjesto metastaze, strojnog ulančavanja svih procesa, programiranja u beskraj bez simboličke organizacije, bez nekog transcendentnog cilja u promiskuitetnosti sa samim sobom. Sama mogućnost metafore nestaje na svim poljima i to predstavlja jedan od vidova opće transseksualnosti koji se širi na sve discipline, u mjeri u kojoj one gube svoj poseban značaj i ulaze u viralni proces nerazlikovanja koje je glavni događaj svih naših novijih događaja.

Baudrillard smatra kako je ekonomija postala transekonomija, estetika transeestetika a seks transseksualan, gdje svi ti procesi vode transverzalnom i univerzalnom procesu u kojem ni jedan diskurs ne može biti metaforom drugoga, budući da metafora može jedino biti ako postoje

razlikovana polja i različiti predmeti. Ipak, kontaminacija svih disciplina ukida tu mogućnost i događa se totalna metonimija koja je viralna po određenju ili neodređenju.

Viralna tema nije premještanje biološkog polja, jer sve u isto vrijeme i na isti način zahvaća zatrovanost, lančana reakcija, neizvjesno i suludo širenje, metastaza. zatrovanost svih kategorija, zamjena jednog polja drugim, brkanje rodova. Seks više nije u seksu, nego posvuda drugdje. Politika se zarazno širi na sva polja, od ekonomije, znanosti, umjetnosti, sporta i više nije samo politika. Sport nije više u sportu već u općenitom stilu izvedbe, gdje pripada polju poslovanja, seksu i politici. Baudrillard navodi primjer sportskih koeficijenta izvrsnosti, napora, rekorda i samo-nadilaženja čime je sve prožeto. Na taj način svaka kategorija doživljava prijelaz u fazi, u kojoj se njezina bit razvodnjava u homeopatske, potom u infinitezimalne doze u cjelokupnu rješenju, sve do poništenja te ostavlja tek neutvrđen trag, kao što je slučaj s tragovima na vodi. Baudrillard smatra kako na taj način svaka kategorija doživljava prijelaz u fazi, u kojoj se njezina bit razvodnjava u homeopatske, potom u infinitezimalne doze u cjelokupnu rješenju, sve do poništenja te ostavlja tek neutvrđen trag.

Za Baudrillarda sve je postalo seksualno, sve je predmet želje, bez obzira radilo se o vlasti ili znanju, sve se tumači potiskivanjem i sve je prožeo seksualni stereotip. Sve se estetizira u isto vrijeme. Politika se estetizira u spektaklu a seks u reklami i porno-produkciji, a ukupnost djelatnosti u onome što se obično naziva kulturom se preplavljuje Xerox stupnjem kulture. Svaka je kategorija dovedena do najvećeg stupnja generalizacije i samim time gubi svaku osobitost i razvodnjava se u svim drugima. Kad sve postane seks, više ništa nije seksualno i seks gubi svako određenje. Kad je sve estetika, ništa nije ni ružno ni lijepo i same umjetnosti nestaje. Međutim, to paradoksalno stanje stvari, koje je posvemašnje ispunjenje jedne ideje, njegovo ukidanja samom njegovom pretjeranošću, njegovim širenjem preko vlastitih granica se može sažeti kao transpolitika¹⁵, transseksualnost¹⁶ i transestetika¹⁷.

Više nema ni političke, ni seksualne, ni umjetničke avangarde koja bi odgovarala sposobnosti anticipacije, pa prema tome i mogućnosti radikalne kritike u ime želje, u ime revolucije, u ime oslobađanja oblika. Taj je revolucionarni zamah nadiđen. Umjetnost se nije poništila u nekoj transcendirajućoj idealnosti, nego u općoj estetizaciji svakodnevnog života, nestala je u ime pukog kolanja slika, u transestetici banalnosti.

---

¹⁵ibid. „*Simulacija i zbilja*“, str. 169.

¹⁶ibid., str. 176.

¹⁷ibid., str. 172.

Prema Baudrillardu, seksualna utopija nije se ostvarila. Ona koja bi dovela do negacije seksa kao izdvojene djelatnosti i do njegova ispunjenja kao totalnog života, odnosno onoga o čemu još sanja seksualno oslobođenje, a to je totalitet želje i njezina ispunjenja u svakome od paralelno muškoga i ženskoga, sanjane seksualnosti, ustoličenja želje s one strane razlike između spolova.

Isto je s umjetnošću, gdje Baudrillard smatra da smo na stupnju ultra-brzog kolanja i kako se događa nemogućnost razmjene. Sama djela se više ne razmjenjuju kao referencijalne vrijednosti. Nema više onog tajnog zajedništva s njima koje čini snagu kulture. Više ih ne iščitavamo, dekodiramo ih sukladno sve proturječnijim kriterijima. Nadalje, Baudrillard smatra kako u neredu koji danas vlada u umjetnosti, moglo bi se iščitati raspad tajnoga koda estetike, kao što se u nekim biološkim zastranjima može prepoznati raspad genetskoga koda. Oslobođanjem formi, linija, boja i estetskih koncepcija, mješavinom svih kultura i svih stilova naše je društvo proizvelo opću estetizaciju, promaknuće svih oblika kulture, ne previdjevši niti oblike anti-kulture, uspostavljanje svih obrazaca predstavljanja i protu-predstavljanja. Nadalje smatra kako se u dematerijalizaciji umjetnosti s pojavom minimal arta ustanovila cijela jedna estetika iz prozirnosti i nestajanja. Ipak, estetika se posvuda materijalizirala u svom operacionalnom obliku. Tržišna umjetnina je usporedna tom pokretu i na njemu se to zbililo zbog toga što je ukinuta svaka trgovačka zakonitost vrijednosti, sve postaje "skuplje od skupoga". Kao što se igra počinje širiti u svim smjerovima kad više nema pravila estetske igre, jednako tako i tržište, kad se izgubi svako pozivanje na zakon razmjene, zapada u špekulacije bez kočnica. Baudrillard smatra kako danas postoje dva tržišta umjetnina. Jedno se još upravlja prema hijerarhiji vrijednosti, iako su i one već sporne. Drugo se ugledalo na primjer plutajućih i neukrotivih kapitala na tržištu novca, jer je na djelu čista špekulacija, posvemašnja pokretljivost koja, kazali bismo, nema drugoga opravdanja doli upravo prkositi zakonu vrijednosti. Takvo tržište umjetnosti bliže je space-operi u hiperprostoru vrijednosti.

Za Baudrillarda je seksualno tijelo danas prepušteno nekoj vrsti umjetne sudbine. Ta sudbina je transseksualnost, doduše u općenitom smislu travestije, igre preklapanja oznaka seksa i u suprotnosti spram ranije igre spolnog razlikovanja, igre spolne ravnodušnosti prema seksu kao užitku. On tvrdi kako smo svi transseksualci, međutim ne u pitanju biologije već simbola. Također smatra kako smo agnostici ili travelosi umjetnosti ili seksa. Nadalje smatra kako nemamo više nikakvog seksualnog ni estetskog uvjerenja, iako ga propovijedamo. Mit o

seksualnom oslobađanju ostaje živ u različitim oblicima stvarnosti, ali u mašti prevladava transseksualni mit, sa svojim androgenim i hermafroditским inačicama.

Baudrillard smatra kako se seksualnost gubi u postmodernoj pornografiji u teatralnoj pretjeranosti svoje dvosmislenosti. Nadalje tumači kako su se stvari izmijenile otkako su seks i politika bili dio istog subverzivnog projekta, zato što se transseksualno i transpolitičko spojilo u istoj ironičnoj ravnodušnosti. Prema njemu u terminima mode i izgleda se više ne traži ljepota ili zavodljivost koliko se traži određeni izgled ili „look“ za kojim svi tragaju. Taj izgled je neka vrsta minimalne slike, one najmanje određenosti koji nije moda već nadiđeni oblik mode. On se ne poziva na neku logiku razlikovanja zato što više nije na djelu igra razlika već ravnodušnost.

Nadalje Baudrillard govori o kibernetičkoj revoluciji kako vodi čovjeka ključnom pitanju je li čovjek ili stroj. Genetička revolucija ga preispituje je li virtualni klon. Seksualna revolucija vodi temeljnom pitanju je li muško ili žensko. Također, spominje političku i društvenu revoluciju, koja je prototip svake druge, koja je navela čovjeka na pitanje gdje je njegova volja te što on želi i s pravom može očekivati od sebe. To je paradoksalni rezultat svake revolucije zato što s njom počinje neodređenost i tjeskoba.

Baudrillard smatra kako neće doći do stvarne katastrofe jer živimo pod znakom virtualne katastrofe. To se očituje u raskolu između fiktivne i realne ekonomije a taj raskol nas štiti od stvarne katastrofe proizvodnih ekonomija. Ta hiperrealizacija je znanje koje više nikad neće nadići samo sebe, neće se transcendirati niti u beskonačnost iznova promišljati. Sve kola, okreće se, provodi svoje revolucije, ponekad savršeno beskorisne i plamti u svakoj revoluciji.

Današnji čovjek je sateliziran, zajedno sa svojim tijelom i svojim planetom. Od transcendentnog je postao egzorbitantan. Rat, novčane razmjene, tehnosfera, komunikacije, sateliziraju se u nedostižnom prostoru, prepuštajući ostalo samome sebi. Baudrillard smatra kako sve što ne dosegne orbitalnu snagu osuđeno je da bude napušteno, nadalje besprizivno, budući da više nema utočišta u bilo kakvoj transcendenciji. Za njega je naše društvo ono društvo bujanja, onoga što nastavlja rasti ne mogavši se izmjeriti sukladno vlastitim ciljevima, onoga što se razvija neovisno o vlastitu određenju, čije se posljedice umnažaju s nestankom uzroka, i što vodi čudesnom zagušenju sustava, narušavanje hipertelije, pretjerane funkcionalnosti, zasićenja. Možda najbolja usporedba stanja je s procesom kancerogenih metastaza, gdje gubitak pravila organske igre tijela uzrokuje da određena skupina stanica može očitovati svoju nesuzdržljivu i ubitačnu vitalnost, oglušiti se o same genetske zapovijedi i bujati

u beskonačnost. Tako više nije na djelu kritički proces, a sve dok u sustavu ima disfunkcija, ima nade za rješenje pomoću nadilaženja.

Tradicionalna inflacija i nezaposlenost varijable su uklopljene u jednadžbu rasta a na toj razini uopće nema krize, zato što su na djelu anomijski procesi, a anomija je druga strana organskog sklada. Znatno pogubnije od inflacije je masa kliznog novca koji okružuje zemlju svojim orbitalnim kolom. Jedini istinski umjetni satelit jest novac koji je postao puki artefakt astralne pokretljivosti, trenutne razmjenjivosti i koji je napokon dobio svoje pravo mjesto, što je orbita na kojoj se diže i spušta poput umjetnog sunca. Također, Baudrillard smatra kako je nezaposlenost promijenila značenje, zato što nije više riječ o strategiji kapitala niti je ona kritički činitelj u igri društvenih odnosa. To navodi primjerom kako bi ona morala izazvati nečuvane nemire uz obzir kako je točka uzbune odavno nadiđena. Baudrillard smatra kako politička Ekonomija skončava pred našim očima, promisećući se sama od sebe u transekonomiju špekulacije koja se rukovodi vlastitom logikom, bilo da je ona zakon vrijednosti, zakon tržišta, proizvodnje ili klasičnog kapitala, te u kojoj nema više niče ekonomskog niti političkog. Ona se izobličila do parodije i ne spekulira o višku vrijednosti zato što je na djelu zanesenost vrijednošću bez obzira na proizvodnju i realne prilike. To je čista i prazna forma, lišena vrijednosti koja radi jedino na svome daljem razvoju.

Terorizam za Baudrillarda je transpolitičko zrcalo zla, čija je slika suvremenih oblika beskonačna. Nadalje tvrdi kako vlast postoji jedino preko te simboličke moći označivanja neprijatelja, odnosno prijetnju, neko Zlo. Također smatra kako više ne znamo kazivati Zlo, zato što je Dobro uvijek zamišljeno protekcionistički, negativni i reakcionarni način. Oko nas se događa minimalizacija Zla, jer se susreće sa popustljivom i depresivnom silom dobrohotnosti koja sanja jedino o svijetu ispravnosti i odbija se suočiti s promišljenošću Zla. Posljedica neprestanog proizvođenja pozitivnosti je zastrašujuća. Baudrillard smatra ako negativnost uzrokuje kritiku, pozitivnost hiperbolički rađa katastrofu svojom nemogućnošću izlučivanja kritike. Svaka struktura koja sputava i uklanja, izbacuje svoje negativne činitelje i nadasve je izložena opasnosti katastrofe svojom posvemašnjom reverzijom. Teorem ukletog dijela je u tome da sve što uklanja svoj ukleti dio potpisuje vlastitu smrt. Za Baudrillarda je Zlo poput ukletog dijela, ono se obnavlja vlastitim trošenjem, što je u ekonomskom smislu nemoralno isto kao što može biti u metafizičkom smislu nemoralna neodvojivost Dobra i Zla. On smatra kako svako oslobođenje utječe jednako na Dobro i na Zlo. Ono oslobađa navike i duhove, no uzrokuje i zločine i katastrofe. Oslobođenje prava i užitaka neizbježno vodi oslobođenju zločina.

8. Iluzija kraja

Baudrillard naglašava kako je ubrzanje tehnologije, događa i medija, te svih ekonomskih i političkih razmjena potaknulo ljude na bijeg, rezultirajući oslobođenjem referentne sfere stvarnog i povijesti. Tom kinetičkom energijom tjera svaku povijesnu, kulturnu i političku činjenicu u hiperprostor. Unutar simulacije nema smisla, ni povijesnosti ni napretka ni svrhe. Također ne postoji refleksija jer su svi pojmovi odvojeni od svoje kritički referentne zone. Kako bi opisao složenost hiperprostora

Baudrillard tumači vrijeme kao usporavanje a ne ubrzanje. Razrađujući načelo usporavanja, on tvrdi kako povijest, napredak i smisao nisu više u stanju postići od vlastitog bijega. Političkom i povijesnom inercijom, povijest je došla do točke nestajanja i ravnodušnosti, te stoga ne govorimo o povijesti u linearnom smislu.

Kraj povijesti ne postoji jer je kraj iluzija. Na ekranu masovnih medija postoji kratak spoj između uzroka i posljedice, jer nema prostora i vremena za razmišljanje o povijest s obzirom na činjenice i događaje ili s obzirom na napredak i svrhu. Unutar srži vijesti i događaja povijest se usporava i nestaje, kao što u srži pornografiji nestaje seksualnost ili u eksperimentima znanost. Potencijalna masa je neutralizacija povijesti a zahvaljujući medijima povijest doživljava usporavanje, ravnodušnost i zaprepaštenje. Baudrillard smatra kako se ne može govoriti o kraju povijesti jer povijest neće uspjeti sustići vlastiti kraj. Učinci tog kraja se ubrzavaju a značenje neumoljivo usporava. Stoga je oslobođenje čist umjetan proces. Ispunjeni poredak vremena nema mjesta u ovoj neizvjesnosti vremena.

Baudrillard tvrdi da je linearnost fiktivna i apsurdna posebno za kulture koje nisu imale osjećaj za Sudnji dan i koje su se opirale kršćanskoj povijesnoj perspektivi spasenja i oslobođenja. Utemeljena na simulaciji i simulakrumu, povijest postaje samo kaotična masa izvedbe i demonstracije učinka gdje doba povijesti kao objektivna linearna i logička prezentacija činjenica nestaje na platnu kina, simulativne stvarnosti ili interneta. Hiperrealnost isključuje samu pojavu Sudnjeg dana.

Za Baudrillarda povijest nije linearna već je paradoksalan proces preokreta i reverzibilni učinak moderniteta koji se nakon što je dosegao svoju spekulativnu granicu i ekstrapolirao svoje virtualne razvoje, raspada na svoje jednostavne elemente u katastrofalnom procesu ponavljanja. Rezultat je retrospektivno tužno proživljavanje svega kako bi to ispravili, što je

prepravljane povijesti. Baudrillardova kritika posljednjeg velikog mita linearne povijesti i njegova tumačenja preobrazila se u njegovo simulativno recikliranje povijesti.

Simulacija se u ovom kontekstu u konačnici definira kao slijed stvari kojom upravlja umjetna montaža i ne-značenje. Baudrillard koristi Iluziju kraja povijesti kao pomoćno sredstvo za tumačenje linearne povijesti, pogotovo u 21. stoljeću ubrzanja, digitalizacije, virtualne stvarnosti i umjetne inteligencije. Ubrzanje apokaliptičnih znakova i simbola u tradicionalnom adventističkom pristupu teologiji proizvodi očekivanu povijesnu zasićenost značenjem kraja i apokaliptičkih očekivanja do ravnodušnog ne-smisla.

S ogleđom na kraju u simulativnoj eri, Baudrillard smatra kako smo prisiljeni dekonstruirati značenje povijesti i koristiti se ostacima ili dijelovima izvornog žara i one želje za krajem. Ništa se ne zaboravlja, već se prirodno i snažno reciklira u procesu čekanja. Protivljenje ovom procesu bilo bi poricanje stvarnosti. Rezultat je usporavanje i ravnodušnost mase koja se usuđuje pridavati linearnoj Apokalipsi smisao. Kada svi govore o revizionističkom pristupu povijesti za njezino spašavanje, govori se o modernističkom širenju zastarjelih ostataka istine koji nemaju značenja za stvarni svijet. Baudrillard smatra kako nismo mogli sustići ideju o Kafkinom Mesiji ili barem nekom tipu razočaravajućeg Mesije. Također smatra kako je kraj prošao a mi smo ostali u praznini ravnodušnosti i praznih očekivanja bez smisla. Nismo shvatili da transcendentno Kraljevstvo Božje ima iznenađujuću i nadasve nelinearnu dimenziju koja prodire u beskonačnost te da stvarni svijet i naš um imaju utjecaja na stvarno, a ne uzvišeno i nebesko čovječanstvo. Baudrillard tumači kako u virtualnom svijetu ne-značenja nismo uspjeli prikazati i živjeti Krista „virtualno“ kao moćnu sliku novog potencijalnog značenja za iduću generaciju. On tvrdi da nas je linearni Krist iznevjerio a nismo prepoznali njegovo preobraženje u simulativnog Krista koji nas prati i u hiperrealnosti.

Ipak, Baudrillard smatra da kada sama povijest postane vlastito smetlište, ne uspijevamo ukloniti vlastito smeće iz povijesti u kojoj se gušimo. Trebali bismo reciklirati smisao povijesti kako bi dio njezinih značenja živjeli i spasili je. Ovdje on nalazi točku rehabilitacije i reanimacije, jer čovječanstvo treba novi osjećaj reciklirane adventističke povijesti u kojoj Krist stvara novo, ne linearnom apokaliptičkom očekivanju, već u stvarnosti hiperrealnosti.

9. Nemoguća razmjena

Baudrillard smatra kako sve počinje s nemogućom razmjenom. Svijet nema ekvivalenta u čemu leži njegovo određenje ili neodređenje. U nedostatku ekvivalenta nema predodžbe ni dvojnika ni zrcala, zato što svako zrcalo bi bilo još dio svijeta. Drugim riječima, nema mjesta za svijet i za njegovo podvostručenje. Baudrillard time razlaže kako nije moguća provjera svijeta zbog toga što je stvarnost obmana. Kako već nije moguća provjera, tako je svijet temeljna iluzija čija je neizvjesnost u globalnom smislu neopoziva. Isto tako, ekonomsko polje počiva na temeljnoj neizvjesnosti. Ono je polje svih razmjena, kad bi se gledalo globalno ne bi se razmjenjivalo ni s čime.

Ne postoji meta-ekonomska ekvivalentnost ekonomiji. Takva neizvjesnost se javlja i u ostalim poljima, poput prava, estetike ili politike. Ta polja nemaju značenja izvan samih sebe i ne razmjenjuju se ni s čime. Ta nemogućnost ekvivalentnosti vodi sve većoj neodređenosti njezinih kategorija, diskursa, strategija i uloga. Taj rast političkog uprizorenja i diskursa se odvija razmjerno njegovoj temeljnoj prividnosti. Sama neizvjesnost zadire isto tako u polje biološkog. Tako genetski eksperimenti se granaju u beskonačnost i svojim uznapredovanim širenjem dovode ključno pitanje upravljanja životom i smrću u neizvjesnost. Baudrillard smatra da koliko god pojava života bila složena, ne može se razmijeniti za neku krajnju svrhovitost. Ne može se pojmiti svrhovitost života i njegov krajnji razlog. Gledajući iz perspektive metafizike, svrha, vrijednosti i uzroci koje utvrđujemo vrijede isključivo u ljudskoj misli.

Polje zbiljnoga nije razmjenjivo s poljem znaka. Njihov odnos je poput volatilnosti novca neodrediv a procjena nesigurna, te oboje postaju spekulativni u svojim zasebnim područjima. Za Baudrillarda zbiljnost postaje sve usavršenija i stručnija a sve se ostvaruje bezuvjetno, premda više ništa ne znači. Humanističke i društvene znanosti, koje naziva meta jezicima zbiljnosti, se razvijaju neujednačeno kao i njihov predmet. Što se tiče znaka, on prelazi u simulaciju i puku spekulaciju virtualnog svijeta, totalnog ekrana, u kojem jednaka neizvjesnost pluta nad stvarnim i nad virtualnom stvarnošću od njihove razdvojenosti. Baudrillard tumači to kako stvarno više ne dobiva snagu preko znaka a on ne dobiva snagu preko značenja. Također, smatra da svaki sustav ima neko načelo koje se temelji na suprotnostima, kao što su dobro i zlo, istina i laž, znak i njegov referent što omogućuje postojanost i razvoj cjeline. Međutim, pri prekidanju tog bipolarnog odnosa, sustav sam sebe obustavlja i stvara vlastiti kritičnu masu i započinje eksponencijalni otklon.

Bez sustava unutarnje referentnosti, poput razmjene između proizvodnje i društvenog bogatstva, nastupa eksponencijalni stadij i spekulativni nered. Obmana ekonomije je u tome što je vjerovala kako utemeljuje načelo zbiljnosti i racionalnosti, predviđevši nemoguću razmjenu. Takvo načeo vrijedi samo unutar umjetno ograničenog polja, dok izvan tog polja vlada krajnja neizvjesnost. Ta isključena neizvjesnost pogađa sustave i zadovoljava se prividom ekonomskoga. Ipak, to neznanje tjera sustav u nepovezanost i prema vlastitom samouništenju, jer iz svoje unutarnjosti sustavi poništavaju vlastite postulate i urušavaju se u osnovi. U apsolutnom smislu, nije nikad bilo ustroja vrijednosti, trajne povezanosti i opće usmjerenosti značenja.

Za Baudrillarda je diskontinuitet u svijetu jedino vjerojatan a Veliki Prasak njegov apsolutni obrazac. Bez obzira koliko god bio beznačajan prijelaz iz jednog oblika u drugi, to je skok, ona katastrofa iz koje proizlaze najobičniji oblici bez obzira na konačan ishod. Jezici, čiji je razvoj poprilično neizvjestan, također pružaju lijepi primjer toga neobičnog diskontinuiteta. Jedina pretpostavka za analitičku misao je ona razvoja i napretka živih oblika. Ukoliko svijest ima povijest, Baudrillard smatra da možemo težiti tome da ga dovedemo do njegova konačnog objašnjenja. Cioran smatra "ako život ima smisla, onda smo svi mi promašeni"¹⁸. Drugim riječima, konačna pretpostavka je beznadna zato što naglašava naše slabljenje i baca nas u nesretnu neizvjesnost. Ovdje Baudrillard kontrira, jer prema jednoj pretpostavci, ako je svijet, nastao iz jednog praska, ne može imati ni kraja ni određenog smisla, a od kraja svijeta nas štiti upravo ta ne-smisao koji poprima snagu poetske iluzije. Bez sumnje, neizvjesnost je sretna okolnost zato što svijet postaje savršeno zagonetan.

Iluzija je par excellence umijeće privida koje izranja iz ničega te nas štiti od bivanja. Ona nas štiti od smrti zato što je umijeće nestajanja. Svijet je od svog kraja zaštićen svojom neodređenošću. Baudrillard navodi kako po drugoj pretpostavci se biomasa pojavila odjednom, bila je cijela od početka te njezina kasnija povijest složenih oblika ništa ne mijenja u Velikom prasku života, što je i slučaj sa svijetom, gdje je sve prisutno u izvornom trenutku. Baš kao u slučaju s jezikom kod Levi-Straussa, logomasa, ona masa označitelja se cijela pojavljuje odjednom te joj se ništa neće pridodati u smislu potencijalne informacije.

---

¹⁸ibid., str. 246.

Od svoje pojave je neuništiva kao i materijalna supstancija svijeta, ili socioloških masa čije je pojavljivanje jednako ireverzibilno. Baudrillard smatra kako je svim masama zacrtan kraj, doduše ne stupnjevit, već iznenadan kao i njihova pojava. Ovdje povlači paralelu s kulturama koje su također nastale odjednom i predstavljaju enigmnu evolucionističkim pojmovima jer nestaju bez vidljiva razloga, poput živih vrsta.

Za Baudrillarda događaj čini ono što raskida s cjelokupnom ranijom uzročnošću a događaj jezika ono što se iznova rađa svakoga dana, kao dovršenu formu izvan ranijeg i sadašnjeg značenja. Iluzija je sačinjena upravo od tog dijela koji stvara vrstu apsolutnog viška vrijednosti izobličavanjem posljedica i uzroka. Za njega je temelja neizvjesnost u tom lukavstvu Ničega u tom usporednom djelovanju Ničega. Također, on smatra da Ništa nije stanje stvari, već proizlazi iz iluzije pojavnih stvari. To Ništa je unaprijed utvrđena meta doseganja istine, provjere i objektivizacije svijeta te liječenja svijeta jedinstvenim načelom stvarnosti, koji dokrajčuje dramatsku iluziju preko konačnog povezivanja s božanskom nepovezanošću svijeta, koja se ne mjeri vlastitim krajem niti ni s čime. Međutim, ukoliko dođe do poništavanja te radikalne iluzije, smjesta nastupa katastrofa zbiljskoga zato što je i sama materija po sebi obmana a materijalni svijet se održava jedino zbog nedostajuće mase čije je odsustvo presudno. Ono realno koje je protjerano iz anti-realnog za Baudrillarda postaje hiperrealno i nestaje u simulaciji.

Za njega subjekt kojem je oduzeta njegova drugotnost se urušava u samoga sebe i poništava u autizmu. Ljudsko se urušava u grozno i smiješno ukinućem neljudskoga. Baudrillard smatra da je nerješivo pitanje moderne fascinacije otklanjanja smrti, gdje se ne može odgovoriti na ljudsku fascinaciju identitetom i opstojnošću pod svaku cijenu. Smatra da je Bog davno prije bio poticatelj Dobra putem stvariteljske transcendentnosti, pri čemu je čovjek, a i Bog, bio prirodno dobar, a zlo samo nesretan slučaj i svijet se nije trebao preobraziti da bi ga učinili pozitivnim. Međutim, otkad je Bog mrtav mi smo opterećeni sudbinom svijeta. Zato što nije moguće više opravdati Boga na nekom drugom svijetu, Baudrillard smatra da ga pokušavamo opravdati odmah. Ostvariti neki tehnički ekvivalent Kraljevstvu Božjem, onom prisustvu posve pozitivnog svijeta, koji doduše nije transcendentnost idealnog svijeta, je dijabolički pokušaj želja za Kraljevstvom Dobra iako to znači probiti put apsolutnom Zlu. On smatra dana ta način nećemo izbjeći obrat vrijednosti a svijet će postati polje metastaza Božje smrti. Također, on smatra da naša nemilost proizlazi iz toga što nam je svijet dan i pri tome se treba moći i vratiti. U prošlim vremenima se na dar odgovala žrtvom, no svijet postaje neprihvatljiv ukoliko mu ne možemo ponuditi ništa za razmjenu. Baudrillard smatra da bi trebalo zbog toga ukinuti dani

svijet, uništiti ga zamijenivši ga umjetnim svijetom koji je u potpunosti sastavljen i za kojeg ne odgovaramo nikome. Doduše, navodi kako za tu umjetnu tvorevinu treba sukladno istom simboličkom pravilu platiti cijenu i očistiti taj novi dug prema samima sebi.

Ipak, on vidi spas od takvog tehnološkog svijeta u razaranju, jedinom mogućem raspadanju u novom stanju, što je budući rasplet zahvaljujući kojem ne trebamo odgovarati ni za što. Svi naši sustavi se skupljaju u očajnom naporu kako bi izbjegli krajnju neizvjesnost i time se mogli nositi s kobnošću nemoguće razmjene. Baudrillard smatra kako se sve vrste razmjena moraju moći razmijeniti, štoviše, treba pronaći konačnu ekvivalentnost svake stvari, njezino značenje i svrhu. Krajnja neizvjesnost će se okončati onda kad ćemo imati tu svrhu, taj cilj, prema kojem ćemo raskrstiti sa svijetom i dug će biti otplaćen.

Premda su prethodni magijski, religijski i metafizički sustavi pali u nemilost, pred nama se nalazi konačno rješenje u vidu Virtualne Stvarnosti u svim svojim oblicima. Svijet neće morati ulaziti u razmjenu s nekakvom svrhovitošću koja dolazi od nekuda, već sa samim sobom, tom zamjenom za beskonačno istinitijeg dvojnika od njega. Drugim riječima, to je rješenje koje okončava pitanje zbiljnosti i svake želje da joj podari neko značenje. Bit virtualnog svijeta je u tome što je on usporedni svijet ovom našem, međutim, nije ni u kakvom odnosu s njime, već samo njegov umjetni ispis koji ga ne odražava. Samo virtualno nije zbiljsko po snazi i njegov cilj nikad neće biti preustroj zbiljskoga svijeta. Međutim, Baudrillard smatra kako je i ovaj sustav osuđen na neuspjeh, samo nemoćna opsjena kojom se želi otkloniti neizvjesnost i poremećenost koji proizlaze iz nemoguće razmjene. U našoj općoj antropologiji, jedini smisao je sadržan u Ljudskome a smisao povijesti sadržanu njezinu upisivanju u racionalnu svrhovitost.

Nema drugih razloga postojanja povijesti i razuma osim u pobjedničkom evolucionizmu. Baudrillard tumači to ocjenjivanjem života prema smislu, svijeta prema mjeri Ljudskoga, događaja u odnosu na Povijest, misli u odnosu na Zbiljsko a znak u odnosu na stvar. Smatra kako se svugdje teži uklanjanju Neljudskoga, antropološkom objedinjenju koje želi sve podrediti nadležnosti Ljudskoga. To se vidi u pothvatu opće humanizacije životinja, prirode i drugih vrsta pod znakom prava čovjeka, moralne antropologije i univerzalne ekologije, gdje se osnova pripajanja Neljudskoga jedinstvenoj misli Ljudskoga. Sama misao mora sudjelovati u pronalasku snage i izvornosti svijeta. Štoviše, ona mora obilježiti uspon moći. Ulog se više ne sastoji u tome da se sustav suprotstavlja sam sebi već da ga iskrivimo unošenjem neke viralne, neljudske, misli koju može misliti Neljudsko. Sama misao je u osnovi već oblik Neljudskoga i

samo isključivanje njega uzrokuje da ono misli nas Baudrillard smatra kako možemo obuhvatiti svijet jedino polazeći od neke točke koja je izvan Ljudskoga, počevši od predmeta i pretpostavki koje za nas igraju ulogu stranih privlačnika. Za njega sukladnost misli nije više sukladnost istine već sudioništva s objektom i pravilom igre u kojoj subjekt više nije gospodar. Načelo neodređenosti se ne ograničava na fiziku već je ta neodređenost prodrla u sva polja života kao konačna. On to tumači tako da ako ne možemo obuhvatiti postanak i jedinstvenost događa, ili smo ovladali smislom a prividi nam izmiču ili smisao izmiče a prividi su ostali netaknuti. Igrom privida se stvari odmiču sve više od svog značenja. Također navodi kako živimo u zbiljskome i u poretku racionalne određenosti kao stanju iznimke.

On tvrdi kako je čovjek danas na svim razinama suočen s destabiliziranim svijetom preko ljudske misli. Štoviše, smatra da upravo čovjek unosi nered u svijet svojim činom spoznaje, prema tome što uspostavlja simuliranu točku izvan svijeta s koje bi se gledalo i mislilo svijet. Zbog toga što ne postoji ništa izvan njega, svijet nema dvojnika i sam pokušaj uspostavljanja te točke predstavlja volju da ga se dokrajči.

10. Zaključak

Jedno od najznačajnijih Baudrillardovih predviđanja bila je ideja hiperrealnog, stanja u kojem stvarnost i simulacija postaju nerazlučivi. Vjerovao je kako će mediji i tehnologija stvoriti svijet u kojem će slike, prikazi i simboli dominirati nad materijalnom stvarnošću, što će dovesti do svijeta u kojem će granica između stvarnog i simuliranog postajati sve zamagljenija. Njegove kritike masovnih medija i načina na koji oni manipuliraju i oblikuju našu percepciju stvarnosti danas su posebno aktualne, a porastom društvenih medija i sveprisutne digitalne tehnologije povezani smo nego ikad prije, ali ta povezanost ima svoju cijenu u otuđivanju pojedinca i preoblikovanju ljudske prirode.

Mediji stvaraju virtualni svijet koji je teško odvojiti od stvarnosti, što dovodi do iskrivljenog i previše pojednostavljenog pogleda na svijet. Štoviše, Baudrillardovi uvidi o gubitku autentičnosti i kolapsu smisla sve su očitiji u suvremenom svijetu. Uz širenje lažnih vijesti i alternativnih činjenica, može biti teško razlikovati što je stvarno od onoga što nije. Rađa se sve veće oslanjanje na tehnologiju i medije, što dovodi do gubitka autentičnosti u našim interakcijama s drugima, budući da se komunikacija toliko integrirala u svakodnevicu da polako zaboravljamo na nju. Unatoč kritikama Baudrillardovog rada kao pretjerano pesimističkog ili nihilističkog, njegove ideje i dalje potiču rasprave o budućnosti našeg svijeta. Štoviše, njegove pretpostavke po pitanju korištenja medija na različitim političkim spektrima u današnje vrijeme pogotovo dolaze do izražaja. Njegova sposobnost predviđanja promjenjive prirode suvremenog društva i kulture, te njegove kritike sila koje oblikuju našu percepciju stvarnosti, pružaju dragocjene uvide u izazove s kojima se suočavamo danas i u godinama koje dolaze.

11. Popis literature

- Baudrillard J.: „Kritika političke ekonomije znaka“ u: *Simulacija i zbilja* 2001. Zagreb: Jesenski i Turk
- Baudrillard J.: „*For a Critique of the Political Economy of the Sign*“, 1981. USA: Telos Press
- Baudrillard J.: „Simbolička razmjena i smrt“ u: *Simulacija i zbilja* , 2001. Zagreb: Jesenski i Turk
- Baudrillard J.: „O zavođenju“ u: *Simulacija i zbilja* , 2001. Zagreb: Jesenski i Turk
- Baudrillard J.: „Fatalne strategije“ u: *Simulacija i zbilja* , 2001. Zagreb: Jesenski i Turk
- Baudrillard J.: „Onkraj istinitog i lažnog ili zloduh istine“ u: *Simulacija i zbilja* , 2001. Zagreb: Jesenski i Turk
- Baudrillard J.: „Prozirnost zla“ u: *Simulacija i zbilja* , 2001. Zagreb: Jesenski i Turk
- Baudrillard J.: „*The Transparency of Evil: Essays on Extreme Phenomena*“: <https://journals.lib.unb.ca/index.php/bl/article/view/25094/29051> (08.03.2023.)
- Baudrillard J.: „Iluzija kraja“ iz zbirke tekstova *Simulacija i zbilja* 2001. Zagreb: Jesenski i Turk
- Baudrillard J.: „Nemoguća razmjena“ iz zbirke tekstova *Simulacija i zbilja* , 2001. Zagreb: Jesenski i Turk
- de Saussure, F.: 1916. „*Tečaj opće lingvistike*“, 2000. Zagreb: ArTresor
- Enzensberger, H.M.: „*Critical Essays*“, 1982. New York: The Continuum Publishing Company
- McLuhan, Marshall, 1967, „*Understanding Media: The Extensions of Man*“, 1994. USA: The MIT Press
- Stanford Encyclopedia of Philosophy: <https://plato.stanford.edu/Entries/baudrillard/> (11.3.2023.)